

10 Bistandsbransjen:
Bare én hane
igjen i kurven

16 Givermarkedet:
Humanitære budeier
melker samme ku

12 Bistand og sikkerhet:
Tema: Ti år etter
11. september

Forstår vi det lokale
maktspillet?
Side 23

BISTANDSAKTUELT

NR 6 – SEPTEMBER 2011 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

En varslet katastrofe

For ett år siden ble det advart om en
mulig hungersnød på Afrikas horn.
Politisk vilje til å reagere manglet.
Nå er 12 millioner rammet av en
sultkatastrofe. **Side 2-9**

Indias kasteløse løsner lenkene

Side 18

Aktuelt

Kvinnelige ledere dominerer nå de store norske bistandsorganisasjonene.
Les mer på side 10

Tragedien Somalia

Leder

Det er ikke tilfeldig at det er nettopp Somalias innbyggere som i disse dager er hardest rammet av sultkatastrofen på Afrikas Horn. I tidsskriftet Foreign Policys kåring av verdens dårligst fungerende stater for 2011 topper Somalia listen, for fjerde år på rad. Ingen andre land kan måle seg med anarkiet som råder i dette landet. Indikasjonene på sammenbruddet er mange: et nærmest fraværende statsapparat, interne motsetninger mellom en rekke ulike fraksjoner, elendig sikkerhet for landets innbyggere, flyktningstrømmer og ekstrem fattigdom.

Somalia har ikke hatt en samlende regjering siden 1991. I dag er landet splittet. Den svake føderale overgangsregjeringen har kontroll over de midtre delene av landet. Sør-provinsene kontrolleres av den islamistiske opprørsgruppen al-Shabab. Det er her situasjonen er klart verst.

Historiene flyktningene fra landets sørlige provinser forteller er hjerteskjærende. Mødre har sett sine menn bli drept av opprørssoldater, landsbyene er avkrevd opprørsskatt og deres «livsforsikring» når tørke rammer, buskapen, er blitt tatt fra dem. Derfor har de følt seg presset til å ta barneflokkene med seg, for å legge ut på en livsfarlig vandring på vei mot overfylte flyktningleirer.

Beretningene fra Somalia vitner enda en gang om at det som oftest er politisk vanstyre, krig og konflikt, som fører til sultkatastrofer, ikke tørke i seg selv. Verdens småbønder vil nesten alltid klare seg gjennom en tørke bare de får lov til å dyrke jorda si i fred, etablere kornlagre, utnytte buskapen sin, høste av naturens egne reserver. I tillegg har verdens stater, FN og hjelpeorganisasjoner de siste årene etablert bedre internasjonale beredskapsordninger.

Men i Somalia har det meste slått feil. Katastrofen viser enda en gang hvor ekstremt viktig det er at verdenssamfunnet arbeider hardt for politiske løsninger i «mislykkede stater».

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

En varslet katastrofe

Igjen blir verdenssamfunnet konfrontert med redselsbilder av Afrikas barn, utmagrede til det groteske. Ingen er overrasket over at Somalia er hardest rammet. Uten en politisk løsning er det bare spørsmål om tid før historien vil gjenta seg.

Av Hege Opseth

12 millioner sulter på Afrikas Horn. Både Djibouti, Kenya og Etiopia er hardt rammet, men verst er det i Somalia. FN har for første gang på flere tiår erklært hungersnød i de verst rammede områdene i de sørlige delene av landet.

Med elver og friskt vann som kommer fra høylandet i Etiopia har bøndene vanligvis et godt utgangspunkt for å overleve – selv i ekstreme tørkeperioder. Men al-Shabaab har nektet hjelpeorganisasjoner tilgang, selv etter at situasjonen tilspisset seg mer og mer og varsel om en ventende tørkekatastrofe gikk verden over. Det fikk utvikle seg som en stille tsunami – uten verdens oppmerksomhet.

– Jeg tror ingen av oss egentlig fatter omfanget av katastrofen, sier utviklingsminister Erik Solheim.

Flykter for livet

Den varslede tørken ble til en sultkrise. Så til hungersnød. Det er den alvorligste kategorien FN opererer med. Det betyr at minst to mennesker per 10 000 dør av sult hver dag, og at minst 30 prosent av barn under fem år er underernærte. Internasjonale nyhetsbyråer rapporterer at rundt 30 000 barn så langt har dødd i katastrofen, ifølge USAID. 100 000 mennesker har søkt tilflukt i sønderskutte Mogadishu. Over 100 000 andre har gått i så mye som tre uker for å nå grensen til Kenya og gigantleiren Dadaab.

International Food Policy Research Institute har i årevis studert matproduksjon, dyrkingsmetoder, tørke og sult i regionen.

– Så langt tilbake som sist sommer har FEWS-NET, som støttes av USAID, sendt ut varslinger om at en svak regnesong var ventet i Øst-Afrika og at det ville være en mulig nødsituasjon under oppseiling. Det som manglet, var handling – og politisk vilje – som trengs for å gjøre bruk av informasjonen, sier Shenggen Fan,

direktør ved International Food Policy Research Institute.

Også utenriksminister i USA, Hillary Clinton, fastslår at vi står overfor det som var en varslet katastrofe.

Komplisert

Hvordan kunne det gå så galt når vi visste hva som ventet?

– Det er ikke tilfeldig at det er Somalia som er i fokus, at det er derfra folk flykter. I over tjue år har landet vært i en situasjon med interne krigshandlinger, lovløshet og mangel på effektiv nasjonal styring. Dermed har de ikke klart å bygge noen beredskap eller å forebygge den typen katastrofe som man nå ser, sier Kjell Harald Dalen, seniorrådgiver i Utenriksdepartementet.

Han mener årsakene til situasjonen er sammensatt og komplisert. – Men når man i tillegg hindrer internasjonale nødhjelpsorganisasjoner å komme til med hjelp, og gjør dette bevisst, kan man vel si at al-Shabaab har sultet sine egne, sier Dalen.

De fleste som har forlatt sine hjem, kommer nemlig fra områder som har vært kontrollert av denne opprørsgruppen. I årevis har folk måttet kjempe mot tørke, mens de samtidig har måttet leve med en ekstremistgruppe som – for å finansiere sine egne aktiviteter – har drevet knallhard beskatning av befolkningen.

– Bøndene hadde nok vært bedre rustet til å håndtere situasjonen om ikke dette hadde skjedd. De var allerede utpint når situasjonen eskalerte, sier Dalen.

Klarer ikke å samarbeide

Det internasjonale samfunnet har gjort en rekke forsøk på å skape fred etter at diktaturet til Siad Barre falt i 1991. Men til tross for nesten tjue forskjellige freds- og forsoningsprosesser, skjer det igjen og igjen: Somaliere sliter med å samarbeide på en måte som gjør at en effektiv regjering kommer på plass.

■ KAPITALFLUKT

Mangler 1,3 milliarder dollar

FN mener det fortsatt er behov for 1,3 mrd dollar til nødhjelp på Afrikas horn. Et nesten like stort beløp forsvinner ut av Etiopia, Kenya og Somalia i ulovlig kapitalflukt hvert år ifølge en rapport fra Global Financial Integrity. – Det er trist å se at så store pengesummer hvert år forsvinner ut av land som i dag kunne trengt pengene mer enn noen andre, sier Anne-Marie Helland, leder i utviklingspolitisk avdeling i Kirkens Nødhjelp.

■ SKATTEPARADISER

10 %

av selskapene på Oslo Børs har kontorer i noen av verdens fremste skatteparadiser, ifølge Aftenposten. Få vil svare på hvorfor, ifølge avisen.

Over 200 000 mennesker har flyktet fra hjemmene sine i jakten på mat. Kvinnene i Baddado-leiren løper for å komme tidligst mulig frem til dagens matutdeling. FOTO: FOTO: STUART PRICE/FN

Al-Shabaab-krigere under trening i Lafofe sør for Mogadishu.

FOTO: FOTO: SCANPIX/AP/
FARAH ABDI WARSAMEH

Overgangsmyndighetene i landet er av eksperter blitt betegnet som gjennomkorrupt. En fersk rapport fra Human Rights Watch sier at givreland bør revurdere støtten til overgangsregjeringen i Somalia dersom ikke menneskerettighetssituasjonen forbedres. Mandatet til samlingsregjeringen skal fornyes neste år.

Rapporten «*You Don't Know Who to Blame: War Crimes in Somalia*» retter sterk kritikk mot en rekke aktører i landet. «Islamistgruppen al-Sha-

baab, regjeringen, fredsstyrkene fra Den afrikanske unionen (AMISOM), Kenya og Etiopia deler alle skyld for lidelsene til sivilbefolkningen», heter det i rapporten.

– Det gjør seg dessverre gjeldende en viss Somalia-tretthet internasjonalt, og enkelte har nærmest gitt opp landet fordi de ikke klarer å samarbeide internt. Land med fungerende statsinstitusjoner klarer seg bedre i slike situasjoner, sier Dalen.

«Alle-
rede sist
sommer
var det
varslet at en
mulig nøds-
situasjon
var under
oppseiling.
Det som
manglet var
handling –
og politisk
vilje»

Kritikk mot Kenya

Mange av de somaliske flyktningene har dratt til gigantleiren Dadaab i Kenya. Den ble opprettet for 20 år siden, og var ment som en midlertidig løsning for å huse somaliere på flukt fra krigen.

I dag er det over 400 000 flyktninger i området og kenyanske myndigheter frykter for sikkerheten til både flyktninger og lokalbefolkningen. Kenya er det landet som har flest somaliske flyktninger og immigranter i verden, og det er vel kjent at grenseområdene hyppig brukes til å smugle våpen inn i Somalia. I tillegg til å hanskkes med situasjonen i nord, får myndighetene i Kenya krass kritikk for at de ikke fylte opp nødhjelpsplanene, til tross for klare varslinger om at en sultkatastrofe var i ferd med å utvikle seg i regionen.

– Regjeringene i Øst-Afrika visste at tørke ville ramme regionen allerede ved årsskiftet. Likevel gjorde de ingen ting for å minske skadevirkningene. Det hevder Stephen Muchiri, leder for Eastern Africa Farmers Federation (EAFF).

– Hva kunne vært gjort for å hjelpe Somalia?

– Hvis det internasjonale samfunn hadde satt inn betydelige styrker for å knekke al-Shabaab kunne en kanskje ha oppnådd dette, men hvor lenge det

ville vart er usikkert. Erfaring viser at noe av det som kan samle somaliere nettopp er motstand mot utenlandsk intervensjon, og det råder en utbredt skepsis til om det internasjonale samfunnet virkelig vil det som er godt for Somalia, sier Kjell Harald Dalen.

Forebygging

Utviklingsminister Erik Solheim har nettopp vært på reise i de katastroferammede områdene. Han forteller om tre år gamle barn som er like små som en norsk nyfødt. Rystet over situasjonen hadde han følgende melding når han kom til Norge igjen: – Finner vi ikke en politisk løsning, vil vi igjen se det vi ser i Somalia i dag!

Og mens samtalene om politiske løsninger går, kjemper hjelpeorganisasjonene på to fronter: Å redde livet til de som allerede er rammet. Og å sørge for at det blir en annen satsing på å forebygge sult i framtiden.

– Vi kan fastslå at vi har gjort for lite både i forhold til forebygging og forberedelser til denne varslede katastrofen. Nå er vi opptatt av å se på hva vi kan forebygge til neste gang dette skjer. Dette må vi tenke på nå! Forebygging må skje samtidig som vi håndterer krisen som allerede er her, sier Torild Skogsholm, generalsekretær i CARE Norge. ■

hege.opseth@norad.no

4 Aktuelt

■ FREDSKORPSET

Nye fredskorpssere

98 unge fredskorpsdeltakere fra 15 land møttes nylig i Oslo for å forberede seg til ett år med arbeid for en bedre verden. De er tilknyttet ni ulike norske ungdomsorganisasjoner. 61 av deltakerne reiser fra Norge, mens de øvrige 37 nylig har ankommet til Norge fra land i Asia, Afrika og Latin-Amerika.

■ SIKKERHET

242

hjelpearbeidere ble drept, skadet eller kidnappet i fjor. Antall drap er tredoblet på ti år.

■ TEKNOLOGI

Gjør livet enklere

Tanzanias største teleoperatør tilbyr kvinnelige nyetablerere lån som kan overføres elektronisk til deres mobiltelefoner. Ifølge Vodacoms administrerende direktør Dietlof Mare har det blitt utdelt lån på totalt 90 millioner tanzanianske shilling (303 000 kroner) til 4500 kvinnelige nyetablerere over hele landet. Målet er å nå 10 000 kvinner innen slutten av året.

Krigsherrer søkkrike

■ Krigsherrer er blitt mangemillionærer som kontraktører for verdensorganisasjonen.

■ Mellom 40 og 50 prosent av matvarehjelpen blir stjålet.

■ FN-biler brukes i selvmordsangrep av al-Shabaab.

Disse beskyldningene rettes nå mot Verdens matvareprogram i Somalia. Nå skal FN-organisasjonen koordinere verdens største nødhjelpsinnsetts. **Av Hege Opseth**

Sultrammede Somalia har vært gjennom 20 år med mer eller mindre kontinuerlig krise. Det har vært borgerkrig, statskollaps, mislykkede fredssamtaler, lovløshet, krigsherrer har fått herje fritt, hundretusener er drevet på flukt – både internt og til nabolandene. Det har vært kronisk matmangel, piratvirksomhet og islamistisk ekstremisme.

Knusende kritikk

Midt oppe i dette har FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP) jobbet for å koordinere den humanitære innsatsen. I rapporten «Report of the monitoring Group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1853» fra FN's overvåkingsgruppe ble det i 2010 reist knusende kritikk mot WFPs hjelpearbeid siden diktator Siad Barre fall i 1991. Det ble en kraftig oppvask etter det som kom frem, men i følge eksperter har det ikke ført til store forandringer på bakken.

– WFP har katastrofalt lite kontroll og har hatt det i 20 år uten at de har tatt initiativ til å gjøre noe. På sett og vis er vi i en gisselsituasjon – aktørene i Somalia vet at vi vet at om pengestrømmen stopper, vil mennesker dø. Ergo må vi finne oss i at så mye som 40 – 50 prosent av nødhjelpen som skulle gått til de sultrammede blir stjålet, sier førsteamanuensis i internasjonale forhold ved Universitetet for miljø- og biovitenskap Stig Jarle Hansen. Han er ekspert på sikkerhetspolitikk på Afrikas Horn, har vært en rekke ganger i Somalia og følger utviklingen i landet tett.

Vil ha gransking

– Noe matvarehjelp kommer fram. Vi må fortsette å gi. Men når situasjonen er under kontroll må vi gripe fatt

i FN's rolle i Somalia, sier Hansen.

I forrige uke kom rapportene om at det igjen var funnet stjålet nødhjelp på markedene i Mogadishu. WFP har innrømmet at det har vært undersøkelser om tyverier av nødhjelp de siste to månedene. «Størrelsen og intensiteten på sultkrisen er så voldsom at det ikke er aktuelt å sette en stopper for hjelpen. Det vil føre til mange unødvendige dødsfall», responderte WFP.

Store penger

Men det mange kaller «FN-skandalen Somalia» går langt tilbake i tid. I det kaotiske landskapet har det vært få ikke-somalier på bakken. Det har blitt regnet for å være for farlig. Det har svekket kontrollen med nødhjelpen til Somalia – i takt med at tvilsomme aktører har tjent seg søkkrike.

Store deler av den humanitære bistanden til Somalia har vært mat. Tall for 2009 viser at WFP hadde ansvaret for rett under 60 prosent av FN's totale budsjett for innsatsen i Somalia. Det utgjør 850 millioner dollar eller om lag 4,6 milliarder kroner. Av dette utgjorde transportkontrakter med lokale forretningsmenn om lag 1,1 milliarder kroner.

Tre enkeltpersoner har i flere år sikret seg 80 prosent av disse kontraktene. «Konsekvensene av denne praksisen er at, i mer enn 12 år, har matleveranser fra WFP vært dominert av tre individer, deres familier og forbindelser,» heter det i FN-rapporten.

Disse tre, Abukar Omar Adaani, Abdulquadir Mohamed Nur og Mohamed Deylaaf, er blant Somalias mektigste menn. Ifølge FN's egen rapport har de langt på vei kontrollert matforsyningene i landet.

Før matleveransene når de trengende, er de innom en rekke aktører – som alle krever sin del av kaken. Det har til tider vært lite mat igjen til de fattigste.

Adaani-familien, som var WFPs største kontraktør gjennom mange år, har ifølge FN selv lenge finansiert bevæpnede grupper og er en nær alliert med lederen av Hizbul Islam. Familiedynastiet har også

kontrollert og betalt for sharia-domstoler.

Lurer FN?

Etter at FN-rapporten avslørte hvordan organisasjonen hadde bidratt til

■ FUNKSJONSHEMMEDE

Glemt i tusenårssatsing

Funksjonshemmede har dårligere levkår enn andre i fattige land. Likevel er det ingen henvisninger til funksjonshemmede i FNs tusenårsmål fra 2000, hvor ett av hovedmålene er å redusere fattigdommen i verden. Nå mobiliserer Verdens helseorganisasjon og Verdensbanken.

– Hvis ikke funksjonshemmede tas med i prosessen vil man ikke klare å utrydde fattigdom, sier forskningssjef Arne H. Eide i SINTEF. Han påpeker at det er en nær sammenheng mellom funksjonshemning og fattigdom.

■ HELSE

Vil ha 1 mrd. mer til helse

Redd Barna har stilt seg i spissen for et krav til regjeringen om å øke bistanden til helse med 1 milliard kroner.

– I tillegg til den ene milliard som regjeringen har satt av til vaksiner, bør man gi én ekstra milliard til utdanning av helsearbeidere og gjøre helsetjenester tilgjengelig for fattige og marginaliserte grupper, sier generalsekretær i Redd Barna, Tove R. Wang. Hun viser til beregninger som går ut at verden mangler 3,5 millioner helsearbeidere.

av FN-kontrakter

FN-organisasjonen Verdens matvareprogram (WFP) har i en årrekke fraktet store mengder mat til befolkningen i Somalia. I flere rapporter hevdes det at store deler av nødhjelpen er blitt stjålet og at WFP ikke har nok kontroll med hvor matvarehjelpen blir av. FOTO: UN PHOTO

å styrke lokale sterke menn, ble kontraktene med de tre som i årevis hadde kontroll over matleveransene avvirket, ifølge en FN-rapport fra 2011. På papiret skal det nå være rotasjon i forhold til hvilke kontraktører som

brukes. Men selv om det er tatt grep for å få bedre oversikt og kontroll, mener Hansen WFP fortsatt ikke har oversikt nok.

– Forretningsmenn bruker vestlige underkontraktører som igjen

braker andre underkontraktører og sånn fortsetter det i ledd for ledd. Nødhjelps-profitørene registrerer seg også i USA slik at de har en fremtøning som et ikke-somalisk selskap – med en vestlig frontfigur. WFP er ikke

flinke til å sjekke dette, konstaterer Hansen som har liten tro på at situasjonen har bedret seg særlig.

Selv om aktørene tilsynelatende ikke er de samme, fører WFP og andre FN-organisasjoner store summer inn

6 Aktuelt

■ SØR-AFRIKA

Kjemper for å bli stormakt igjen

Sør-Afrika er ikke lenger yndlingen til utenlandske investorer på det afrikanske kontinentet. Trolig blir Nigeria en større økonomi enn Sør-Afrika innen 2025. Landet som selv sprer investeringer over hele Afrika ligger kun på 10. plass i en FN-oversikt over de største mottakerne av direkte utenlandske investeringer i Afrika i 2010. Nå settes det i gang en rekke tiltak. – Sør-Afrika innser at konkurransen om utenlandske investeringer hardner til og at pengene ikke automatisk havner her, sier økonom Eckart Naumann til avisen «Business Day».

« I dette øyeblikket – her – samler verden seg for å si med en stemme: Velkommen, Sør-Sudan. Velkommen til fellesskapet av nasjoner »»

FNs generalsekretær Ban Ki Moon

Kvinner og barn fra sør-Somalia står i kø i landets hovedstad Mogadishu for å få mat av Verdens matvareprogram. FOTO: FARAH ABDI WARSAMEH/ SCANPIX

i landet fremdeles – og er fremdeles et sentralt element i krigsøkonomien.

I en kommende rapport som Stig Jarle Hansen har vært med på å skrive som heter «Conflict, Corruption, Perception, Remedies – The role of United Nations in War Economies» hevdes det at både FN og andre internasjonale aktører er med å betale skatter og avgifter til al-Shabaab. «Skattene er betalt med prosjekt-penger samlet inn av FN», heter det i rapporten som er finansiert av Utenriksdepartementet.

I tillegg beskrives Adaani-dynastiet som en part i konflikten «betalt av FN uten at givne visste det». Makten har Adaani bygget opp ved hjelp av lukrative WFP-kontrakter.

«Det hevdes at WFP er verst, men mye tider på at andre FN-organisasjoner i Somalia har samme problemer», skriver forfatterne.

Nødhjelpsprofitorer

«Noen av de iverksettende partene har lagrene lokalisert nær markeder, hvor mat som er «omdirigert» lett kan bli solgt. Noen instruerer også de som transporterer til å levere mat direkte til lagrene i stedet for til matutdelingsstasjoner», heter det i 2010-rapporten fra FNs overvåkingsgruppe.

– Enkelte av disse aktørene har jo startet en krig mot den vestlig-støttede overgangsregjeringen så FN har indirekte betalt folk for å gå til krig mot overgangsregjeringen, sier Stig Jarle Hansen og fortsetter:

– Det er et logistikkproblem, sikkerheten er så dårlig at man ikke har hatt kontroll på bakken. Men Flyktinghjelpen har løst det – det er helt klart at det er mulig å løse dette om man bare vil.

Aksepterer svinn

Militsen al-Shabaab har fått mye av skylda for at nødhjelp ikke når inn til de verst rammede områdene. Organisasjonen har blant annet nektet WFP tilgang til flere områder. Men ifølge Hansen er bildet noe mer nyansert enn man kan få inntrykk av.

– Det er ikke slik at al-Shabaab ikke har grepet fatt i situasjonen. Internasjonale hjelpearbeidere jeg har snakket med forteller sågar at det er lettere og mer effektivt å operere i områder kontrollert av al-Shabaab – simpelthen fordi det finnes en form for fungerende institusjoner det går an å forholde seg til, sier Hansen.

I mellomtiden er det mange som tjener store penger på katastrofen som utspiller seg. 2010-rapporten fra FNs overvåkingsgruppe fastslår at mange humanitære aktører «aksepterer en viss risiko, tap, tyveri og nødhjelp som blir omdirigert som en pris man må betale for å operere i Somalia».

– Så langt har ikke initiativene til å rydde opp i WFP vært tilstrekkelige. Det er vårt ansvar at vi ikke har ryddet opp i FN-systemet. At de er en multilateral aktør kan være noe av årsaken. Men anbefalinger som har kommet er ikke tatt til etterretning. Jeg ønsker ikke at de skal trekke seg ut, men at de skal bli mer åpne og transparente. At de skal vise en genuin vilje til å finne nye strategier for å rydde opp i situasjonen, understreker Hansen. ■

hege.opseth@norad.no

Greg Barrow, direktør for kommunikasjon og sosiale medier i WFP

Stig Jarle Hansen, førsteamanuensis ved Universitetet for miljø- og biovitenskap

WFP avviser korrupsjonsanklagene

Verdens matvareprogram avviser at 50 prosent av matbistanden til Somalia blir stjålet. De mener også at anklagene som ble rettet mot organisasjonen i 2010 mangler rot i virkeligheten.

Av Ingvild Sahl

IFØLGE Greg Barrow, direktør for kommunikasjon og sosiale medier i Verdens matvareprogram (WFP), har organisasjonen alltid vært uenig i korrupsjonsbeskyldningene som ble rettet mot dem i rapporten fra 2010.

– Bevisene som støttet påstandene om korrupsjon var svært tvilsomme. Den siste rapporten fra FNs overvåkingsgruppe fant at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for beskyldningene, sier han, og legger til at overvåkingsgruppen samtidig berømmet WFP for å ha fått på plass gode mekanismer for gjennomsiktighet og ansvarlighet. Organisasjonen fikk også skryt for å ha samarbeidet fullt og helt med granskerne.

Usannsynlig

At så mye som 50 prosent av matvarehjelpen som nå gis til de tørkerammede i Somalia kan ha forsvunnet i tyveri og korrupsjon, er fullstendig usannsynlig, mener Barrow.

– Påstanden kan spores tilbake til én enkelt anonym kilde hos Associated Press. Hver måned frakter WFP 5000 tonn mat gjennom Mogadishu. Dette er en svær operasjon. Å påstå at individer, kriminelle grupper eller andre uformelle enheter skulle ha kapasitet til å stjele halvparten av dette og selge det videre på lokale markeder, svekker ens troverdighet, sier han.

– Hjelpen kommer frem

Selv om Somalia er en av verdens mest komplekse, utfordrende og usikre regioner, understreker Barrow at Verdens matvareprogram gjør alt de kan for å sikre at all hjelp kommer frem dit den skal.

– Vi har iverksatt et rigid system av kontroll og overvåking av enhver fase i utdelingen av matvarehjelp, fra maten ankommer Somalia, til den når de sultne ute i regionene. Hvis vi blir oppmerksomme på potensielle tyverier, går vi inn i situasjonen med en gang, og tar nødvendige grep, bedyrer han. ■

Somalia

■ Somalia ligger på Afrikas Horn, har rundt ti millioner innbyggere og regnes blant verdens fattigste land.

■ Ble i 1960 en selvstendig nasjon etter å ha vært under britisk og italiensk herredømme.

■ Landet har vært preget av krig og anarki siden diktator Mohamed Siad Barre ble styrtet i 1991.

■ I 1993 ble en USA-ledet FN-styrke (UNOSOM I og II) sendt til Somalia for å sikre leveransene av matvarehjelp samt avvæpne de stridende hærene. Aksjonen var mislykket, og i 1995 trakk styrken seg tilbake.

■ I 2006 grep islamister makten i Mogadishu etter å ha jaget ut ulike krigsherrer.

■ For en kort stund ble det slutt på lovløsheten, men i desember 2006 invaderte etiopiske regjeringsstyrker med støtte fra USA.

■ I 2008 gjenerobret islamistene, som USA anklager for å stå i ledtog med al Qaida, store deler av Somalia.

■ I januar 2009 trakk de etiopiske styrkene seg ut, og den moderate islamisten Sharif Sheikh Ahmed ble utpekt som president.

■ Over 12 millioner mennesker er nå direkte rammet av tørke- og matvarekrisen på Afrikas Horn. Bare i Sør-Somalia er 640 000 barn akutt feilernære.

« WFP har katastrofalt lite kontroll og har hatt det i 20 år uten at de har tatt initiativ til å gjøre noe »»

Les mer på nett

Følg utviklingen på Afrikas horn på bistandsaktuelt.no

« Påstanden kan spores tilbake til én enkelt anonym kilde hos Associated Press »»

■ JOBB

Mange unge vil jobbe i Norad

Nylig utlyste Norads avdeling for sivilt samfunn en førstekonsulentstilling. I og for seg ikke så uvanlig, Norad søker jevnlig etter medarbeidere. Men det som var uvanlig var at denne gangen sto det spesifikt i utlysningsteksten at det ikke var nødvendig med mye arbeidserfaring og at nyutdannede kunne

søke. Vanligvis trenger man flere års erfaring for og i det hele tatt bli vurdert til slike stillinger. – Vi synes det er viktig å få inn unge og entusiastiske mennesker, derfor valgte vi denne gangen å åpne opp også for de som ikke har så mye arbeidserfaring, forteller Gunvor Skancke som er underdirektør på Avdeling

for sivilt samfunn.

Og resultatene lot ikke vente på seg. Da søknadsfristen gikk ut i begynnelsen av august hadde 240 søkere meldt sin interesse for den ene stillingen. Scancke jobber nå med å gå gjennom alle sammen.

– Jeg er imponert over nivået på søkerne.

Det nesten utrolig hva en del unge mennesker har av både utdanning, språkkunnskaper og utenlandsopphold. Det blir ikke lett å bestemme hvem som skal få jobben. For Norad er det jo selvfølgelig strålende at så mange unge og dyktige mennesker ønsker å jobbe her, sier Skancke.

FN søker nye talenter

FN-sekretariatet søker høyt kvalifiserte kandidater som ønsker seg en karriere i en internasjonal organisasjon. **Young professionals programme (YPP)** (tidligere National Competitive Recruitment Exam) er et rekrutteringsinitiativ som skal bringe nye talenter til FN via en årlig opptakseksamen. Kandidater som består eksamen, blir tatt opp i en "roster" og vil senere bli tilbudt stilling i FN innen sitt fagområde.

Norske kandidater inviteres til å delta i den årlige rekrutteringseksamen som skal finne sted **7. desember 2011**. Det kan avlegges eksamen i ulike fagområder, jf. punkt 3 nedenfor.

For å kvalifisere til deltakelse må følgende krav være oppfylt:

Norsk statsborgerskap. Ikke være eldre enn 32 år pr. 31. desember 2011. Inneha minst en Bachelor-grad fra norsk eller utenlandsk lærested i ett av følgende fag:

- Administrasjon
- Humanitære spørsmål
- Kommunikasjon
- Statistikk

Det er kun mulig å delta i ett av fagene. Være flytende i engelsk og/eller fransk. Det

er en fordel med kjennskap til ett eller flere av de øvrige offisielle språkene i FN (arabisk, kinesisk, russisk og spansk).

Søknadsskjema lastes ned fra FN's karriereportal: <http://careers.un.org/> og søknad sendes kun gjennom denne website

Søknadsperiode: 11. juli – 10. september 2011.

Kandidater som blir ansett som kvalifisert til å delta, vil motta nærmere informasjon direkte fra FN om avholdelse av eksamen.

Mer informasjon: <http://careers.un.org/> (engelsk og fransk)

<http://www.facebook.com/UN.Careers>

http://twitter.com/un_careers

http://linkd.in/un_careers

NRC

FLYKTNINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

ÅRETS VIKTIGSTE PUBLIKASJON**43,7 MILLIONER MENNESKER ER PÅ FLUKT****– hvem er de og hvorfor flykter de?**

Millioner av mennesker blir født, vokser opp og dør på flukt. I årets Flyktningregnskap må vi dessverre melde om en ny og sørgelig rekord, med det høyeste antall mennesker på flukt i dette århundredet. Hovedårsak til flukt i 2010 er fastlåste konflikter, og mange steder er det vanskeligere å komme til med hjelp og beskyttelse. Likevel er det lyspunkter i flere land hvor mennesker har kunnet vende hjem etter tiår på flukt. I Flyktningregnskapet finner du landprofiler om 80 land samt utdypende artikler om:

- De 10 mest negligerte fluktsituasjonene
- Verdens flyktningtall for 2010 i statistikk samt analyse av regionale og globale trender
- Neglisjerte fluktsituasjoner, kriminalisering av nødhjelp, EUs flyktningpolitikk, urfolk og FN's flyktningkonvensjon er 60 år
- Begreper, konvensjoner og regelverk

Flyktningregnskapet 2011 kan bestilles gratis på www.flyktinghjelpen.no eller ved å ringe **23 10 98 00**. Den er også tilgjengelig i elektronisk versjon på våre nettsider.

- Omfattende statistikk over verdens flyktninger og internt fordrevne • Analyse av globale og regionale trender
- 80 landprofiler samt regionale bakgrunnsartikler • Interessante tematiske artikler • Oversikt over begreper, konvensjoner og regelverk

Sultens tragiske historie

– Min familie dro av sted, de gikk til Sudan. Jeg ble igjen. Vi hadde lite mat. Jeg husker at vi spiste bare én gang om dagen. **Av Gunnar Zachrisen**

Bonden vi møter et sted i det nordlige Tigray er en mager, stillfaren mann i midten av 30-årene. Han husker ennå godt tørken, krigen og «den store sulten» og alle som måtte dra til andre områder i håp om å livnære seg.

Hundretusener flyktet. Gebreziabher Gebremikael var bare rundt ti år den gang. Gutten var svak – og måtte bli igjen med de gamle, da resten av familien dro.

Bonden har allerede fortalt oss at det var mange som mistet livet. Når vi stiller spørsmålet «Var det også noen i din egen familie som døde?» svarer han lavmælt med en gjentakelse:

– Det var mange i dette området som døde den gangen.

En tåre i øyekroken. Der og da forstår vi at vi ikke bør bore noe dypere i det temaet. Minnene er fortsatt sterke – selv om 25 år har gått.

Én million døde?

Det vi har snakket om er sultkatastrofen under tørken som rammet Etiopia (og den daværende etiopiske provinsen Eritrea) i 1984-85. Så mange som én million mennesker døde, ifølge de vanligste anslagene. Andre mener det «bare» var hundretusener. Nøyaktige tall om historiske sultkatastrofer er som oftest umulige å få tak i.

Var tørke årsaken? Jo, i 1984 hadde regnet under den «korte regntida» uteblitt, men som så ofte før i historien var politiske forhold en vel så viktig forklaringsfaktor.

Befolkningen i de fire provinsene Gojjam, Hararghe, Tigray og Wollo var hardt rammet, men den brutale militærdiktatoren Mengistu Haile Mariam brukte mer penger på å bekjempe regionale opprørsbevegelser og opposisjonelle enn på å gi mat til de nødstedte. Samme år som regnet sviktet annonserte Mengistu at 46 prosent av statsbudsjettet ville bli satt av til militære formål, mens statens utgifter til helse ble redusert.

Mange mener at Mengistu-regimet

bevisst unnlot å hjelpe befolkningsgrupper i områder der opprørsgrupper sto sterkt, eksempelvis i Tigray. Samtidig tok regimet initiativ til store tvangsforflytninger av mennesker, hardhendte tiltak som forårsaket tusener av nye dødsfall. Det meste skjedde i det stille, fordi regimet ikke ønsket fokus på sulten eller på sine egne overgrep mot befolkningen. Da nødhjelpen etterhvert kom inn til landet, ble den bevisst utnyttet til krigsformål – både av regimet og av opprørerne.

Band Aid

Det var britiske og canadiske tv-journalister som høsten 1984 vekket verden med dramatiske tv-bilder av desperate, gråtende mødre og utmargede barn. Journalistene fortalte om en katastrofe «av bibelske proporsjoner», og reportasjene ble opptakten til en kraftig reaksjon fra sjokkerte vestlige land. En viktig initiativtaker i mobiliseringen av vestlig opinion var den britiske artisten Bob Geldof. Han sto sentralt i Band Aid-kampanjen, utgivelsen av juleplaten «Do they know it's Christmas» og de senere Live Aid-konsertene i USA og Storbritannia.

Alle disse initiativene hadde som formål å samle inn penger til sultofrene i Etiopia, anslagsvis åtte millioner mennesker. Hjelpeinitiativene bidro til å finansiere viktig nødhjelp, men tok lang tid: Innen mat- og medisinalleveransene var på plass hadde de fleste som sto i fare for å dø allerede dødd. Dessuten mener britiske BBC å kunne dokumentere at opprørsbevegelsen i Tigray trolig stakk av med mye av maten (noe Geldof bestrider).

Maos synder

Hungersnøden på Afrikas Horn i 1984-85 kan stå som eksempel for mange sult-situasjoner i verdenshistorien: Selv om naturens luner spiller inn, er det som oftest andre faktorer som er de mest utslagsgivende for om en krise blir til en katastrofe: Økonomisk sammenbrudd, politisk

Josef Stalin har medansvar for at mellom 6 og 10 millioner mennesker døde. FOTO: SCANPIX/CAMERA PRESS

vanstyre, etnisk undertrykkelse, krig og konflikt.

Oversikten over de mest dødbringende katastrofene i historien er dramatisk lesning. Øverst på den lite ærerike listen troner den store sultkatastrofen fra den tidlige kommunistperioden under Mao Zedong i Kina i 1958-61. En katastrofe som av myndighetene i mange år ble tilskrevet «tre år med naturkatastrofer». Siden 1980-årene har imidlertid erkjennelsen av menneskelige feilgrep blitt klarere, og Kinas politiske ledere har fordelt skylden «30 prosent på naturkatastrofer og 70 prosent på politisk vanstyre». Omlegging fra jordbruk til industri, tvangskollektivisering av landbruket og forbud mot jord i pri-

vat eie står nå fram som historikernes viktigste forklaringer.

Lignende forklaringsfaktorer trekkes også fram for å forklare hungerkatastrofen i Sovjetunionen i 1932-34, som særlig rammet området som i dag er Ukraina. Dette var under Stalin-perioden, med sentralstyrt industrialisering, beslagleggelse av korn til militære formål og tvangsmessig omlegging av jordbruket til kollektivbruk. Alt dette ga bøndene få incentiver til å investere og dyrke egen jord. Andre historikere har ment det var et «bevisst folkemord» ansporet av et ønske fra den sovjetiske diktatorens side om å knekke ukrainsk nasjonalisme.

Hungersnød oppstår ikke i demokratiske land»

Amartya Sen, indisk nobelprisvinner

Mao Zedong har medansvar for at mellom 15 og 43 millioner mennesker døde.

FOTO: SCANPIX/AGF-IMAGES

Nord-Koreas feilgrep

Totalitære kommunistregimers bidrag til sultkatastrofer gjelder ikke bare for avgåtte regimer. Fortsatt i dag prøver det sittende regimet i Nord-Korea å skjule sine spor etter hva som skjedde i verdens mest lukkede land i 1996-98, men innrømmer at 200.000 kan ha mistet livet. Internasjonale forskere og hjelpeorganisasjoner anslår imidlertid at mellom 600.000 og 3,5 millioner nordkoreanere – av en totalbefolkning på rundt 25 millioner mennesker – omkom i disse årene.

Lærdommene av faren Kim Il Sung's feilgrep ser heller ikke ut til å ha ført til noe avgjørende kursendring hos sønnen Kim Jong-il. Så sent som

i 2010 rapporterte Norges Røde Kors om omfattende matmangel og sjokkerende forhold på landets barnehjem. Om lag en tredjedel av befolkningen er underernærte, og Verdens matvareprogram bidrar hvert år med hundretusener av tonn mat for å stille sulten.

Sens teser

Sentralstyrte diktaturers og totalitære lands manglende evne til å takle matmangel peker videre til den indiske økonomen Amartya Sens forskning. En av Sens hovedteser er at sult ikke vil forekomme i et fungerende demokrati med fri informasjonsformidling, der landets myndigheter er avhengig av støtte fra sine velgere.

«I demokratiske land, selv i de

Historiens største sultkatastrofer

Katastrofe	Land	Årstall	Antall omkomne
1 Sult i Kina (under Mao-perioden «Det store spranget»)	Kina	1958–1961	15 000 000 – 43 000 000
2 Sult i India	Britisk India	1896–1902	19 000 000
3 Sult i Bengal, inkludert Bihar og Orissa	India	1769–1771	15 000 000
4 Sult i Nord-Kina	Kina	1876–1879	13 000 000
5 Sult i det sørlige og sentrale India	India	1876–1879	10 000 000
6 Den store europeiske sulten	Europa (hele)	1315–1317	7 500 000
7 Den sovjetiske sulten	Sovjetunionen (Ukraina)	1932–1934	6 000 000 – 10 000 000
8 Den kinesiske sulten	Kina	1936	5 000 000
8 Den russiske sulten	Russland, Ukraina	1921–1922	5 000 000
10 Sult og sykdom under Kongo-krigen	DR Kongo	1998–2003	3 800 000 – 5 000 000
11 Sult og tørke i Kina	Kina	1941	3 000 000
11 Sult i Kina	Kina	1928–1930	3 000 000
13 Sult i Russland	Russland	1601–1603	2 000 000
13 Sult under krigen i Vietnam	Vietnam	1943–1945	2 000 000
15 Sult i Bengal	India	1943	1 500 000 – 4 000 000
16 Den store sulten i Irland	Irland	1846–1849	1 000 000 – 1 500 000
17 Den store sulten i Etiopia	Etiopia	1984–85	1 000 000
17 Sult på Afrikas Horn	Etiopia, Sudan, Somalia	1888	1 000 000
17 Sult i Bangladesh*	Bangladesh	1974	1 000 000
20 Sult i Nord-Korea	Nord-Korea	1996–1998	900 000 – 2 600 000

* Offisielle kilder oppgir at 26 000 omkom. Andre hevder rundt én million. Kilde: Wikipedia. (Bistandsaktuelt understreker at listen ikke er utfyllende og at anslagene for døde under katastrofer alltid vil være omstridt.)

Bob Geldof klarte i 1985 å samle verdens fremste artister til de berømte Live Aid-konsertene, blant dem Tina Turner og Mick Jagger.

FOTO: SCANPIX/TOPFOTO

svært fattige, vil en hungersnødsituasjon komme til å true den sittende regjeringens overlevelse. Årsaken er at det ikke er lett å vinne valg etter hungersnød. Tilsvarende er det heller ikke enkelt å motstå kritikken man blir møtt med av opposisjonspartier og aviser. Det er nettopp derfor at hungersnød ikke oppstår i demokratiske land», skriver den indiske nobelprisvinneren i en artikkel i avisen Observer for noen år tilbake.

Han understreker i den samme artikkelen at den spredte, mindre synlige sulten – kjent under begrepet «underernæring» og nært knyttet til fattigdom, fortsatt finnes i stor grad også i demokratiske land. ■

gz@norad.no

(Artikkelen har tidligere stått på trykk i Bistandsaktuelt's temabilag «SULT, underernæring og mat-sikkerhet», april 2010.)

10 Aktuelt

■ AKTIVISTER

Nødhjelp til rettighetsaktivister

Aktivister i mange land lever i fare for å bli arrestert, trakassert eller drept. Norge bidrar til et nytt globalt fond som skal gi støtte slik at rettighetsforvarere skal kunne fortsette sitt frihetsarbeid. Flere land og sivile samfunnsorganisasjoner har gått sammen om å etablere «The Embattled NGO Assistance Fund», også kalt «Lifeline».

– I mange land blir sivilsamfunnsaktivister arrestert og trakassert i økende omfang og deres organisasjoner blir truet. Fondet skaper et globalt nettverk for å gi assistanse til organisasjoner når de har mest behov for det og for å ta ordet på deres vegne, sier David J. Kramer, presidenten av amerikanske Freedom House, en av flere ikke-statlige organisasjoner som inngår i samarbeidet.

■ VOLD

3

av ti jenter og nesten tre av 20 gutter i Tanzania har vært utsatt for seksualisert vold, ifølge UNICEF.

Kvinnelige ledere dominerer nå de store norske organisasjonene, Atle Sommerfeldt er eneste hane i kurven.

Fra øverst til venstre med klokka:

- Norsk Folkehjelp – Liv Tørres
- Røde Kors – Åsne Havnelid
- Flyktninghjelpen – Elisabeth Rasmusson
- Redd Barna – Tove R. Wang

I midten:

- Kirkens Nødhjelp – Atle Sommerfeldt

Kvinneekupp på bistandstoppene

Fire av de fem største bistandsorganisasjonene i Norge har nå en kvinne på topp. Tidligere hodejeger Elin Ørjasæter gir 40-årskrisen skylden.

Av Ingvild Sahl

L høst vil Liv Tørres (49) ha sin første dag på jobb som ny generalsekretær i Norsk Folkehjelp. Da vil seks av de syv største bistandsorganisasjonene i Norge ledes av kvinner.

Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp blir dermed den eneste hane i flokken som skal styre størsteparten av norsk nødhjelp og bistand fra den ikke-statlige siden i årene som kommer.

Bryter lang mannsrekke

Norges Røde Kors er blant organisasjonene som for første gang i historien nå styres av en kvinne. Åsne

Havnelid (50), som ledet Norge gjennom VM på ski i vinter, tok over ledervervet 15. august i år, etter at Børge Brende takket ja til en lederstilling i World Economic Forum. Havnelid bryter dermed en 30 år gammel rekke av mannlige generalsekretærer i organisasjonen. Også store organisasjoner som Plan og Care har fått kvinner på toppen de siste årene.

Kvinneinvasjonen har kommet hurtig. I 2007 ble de fem største nødhjelps- og bistandsorganisasjonene styrt av fire menn og en kvinne. Siden 1990 har kun fire av 27 toppsjefer i de samme organisasjonene vært kvinner.

«Når man har så mange flinke folk å velge mellom, spiller det ingen rolle om 90 prosent av dem er kvinner»

Elin Ørjasæter

40-årskrise

Tidligere hodejeger og kommentator på økonominetstedet E24, Elin Ørjasæter, er mest overrasket over at mennene klarte å legge beslag på sjefsjobbene i bistandsbransjen så lenge som de gjorde.

– Som hodejeger opplevde jeg at kvinner i tunge stillinger i næringslivet ofte fikk lyst til å gjøre noe «nyttig» når de rundet 40. De hadde helt andre drømmer enn menn, og en vanlig drøm var å jobbe i en bistandsorganisasjon, sier hun.

Ørjasæter opplever at kvinnetrenden gjelder for alle nivåer i bistandsbransjen, men tror ikke det er et problem at flere kvinner enn menn ønsker å jobbe med bistand og utvikling.

– Disse organisasjonene tiltrekker seg enormt mange søkere fra både næringslivet og andre steder, og mange er trolig overkvalifiserte.

Når man har så mange flinke folk å velge mellom, spiller det ingen rolle om 90 prosent av dem er kvinner. For toppledere på et så høyt nivå, har det ingen betydning om man er mann eller kvinne, sier hun, og får støtte fra Mari Teigen, forskningsleder ved Institutt for samfunnsforskning, og medlem av det regjeringsoppnevnte likestillingsutvalget.

– Strålende

– Jeg synes det er strålende at kvinner innehar sentrale stillinger i så viktige organisasjoner, som forvalter så store midler. Dette er en glimrende utvikling, sier hun, men legger samtidig til at organisasjonene alltid må arbeide for å fremstå som inkluderende for både menn og kvinner.

– Man må være varsomme, slik at den interne kulturen ikke favoriserer det ene eller det andre kjønn, sier hun. ■

■ SVENSK BISTAND

Tydelig framgang i Sverige

Den svenske regjeringen får skryt og viser tydelig framgang mot å forbedre resultater, sektortilnærming og åpenhet i sitt bistandssamarbeid. Det framgår av en midtveisgjennomgang av svensk bistand foretatt av OECDs utviklingskomité DAC.

Gjennomgangen kommer etter en periode der svensk bistand har vært gjennom store endringer, både i forhold til strategiske prioriteringer, størrelsen på de årlige budsjetter og hvordan systemet er organisert og ledet.

Hvis du hadde kommet til laboratoriet vårt da forskningen ble gjennomført, ville du trodd at noen med en svett fot nettopp hadde tatt av seg sokkene sine >>

Forsker Fredros Okumu om arbeidet med å finne lukter som skremmer malaria-myggen

Malawi går tom for medisiner

Etter at Storbritannia og andre sentrale givere har stanset sin budsjettstøtte, begynner folk i Malawi nå å merke konsekvensene. Norge har foreløpig halvert sin budsjettstøtte for 2011 og avventer utviklingen.

Av Raphael Mweninguwe, Lilongwe og Gunnar Zachrisen, Oslo

For Norge er det ikke aktuelt å gi budsjettstøtte så lenge det ikke foreligger noen avtale mellom Malawi og Det internasjonale pengefondet og så lenge andre sentrale bistandsgivere har stanset sin budsjettstøtte, sier Norges ambassadør i Malawi Asbjørn Eidhammer.

Han understreker samtidig at den øvrige norske bistanden til landet vil fortsette som før.

Politisk krise

Når dette skrives er det østafrikanske landet midt oppe i en dyp politisk krise. Landets president Bingu wa Mutharika har nettopp avsatt samtlige ministre i regjeringen. Samtidig har Malawi kommet på kant med Det internasjonale pengefondet og sentrale bistandsgivere. Anslagsvis 80 prosent av offentlig ansatte hadde sent i august ennå ikke mottatt lønn for juli 2011. Dette gjelder også leger og sykepleiere, som i de fleste tilfelle har fått lønnen finansiert av bistandsgivere.

Ved de fleste sykehus og helse-sentre er myndighetene i ferd med å gå tomme for medisiner, rapporterer Bistandsaktuelt lokale journalistkontakt i Lilongwe.

Tomt for medisiner

Pasientene blir bedt om å kjøpe medisiner i apoteker, eller de får hodepinemedisin mot alvorlige sykdommer.

– Jeg dro til sykehuset, men jeg fikk bare en resept og ikke noen medisiner. Legene sa at jeg skulle kjøpe dem på apoteket, sier Enelesi Banda, som er plaget av magesmerter.

Trebarnsmoren sier at om hun hadde visst hvordan ting var på sykehuset, ville hun ikke ha dratt dit i det hele tatt.

– Jeg ville bare ha dratt til apoteket og kjøpt medisinen, sier hun, og beskylder politikere for «å drive politikk på bekostning av vanlige mennesker.»

Uten lønn

Omtrent like sint er en sykepleier vi møter. Hun forteller at hun reiste hjemmefra til banken for å sjekke om

lønnen var blitt overført til kontoen hennes, men fant ut at det var den fortsatt ikke.

– Hvorfor behandler regjeringen oss på denne måten? Nå er det den 10. august, og lønningene våre for de to siste månedene er ikke blitt satt inn. Betyr det at jeg blir nødt til å vente i fire måneder til? raser hun.

Bistandsgivernes tilbakeholdelse av støtte har også hatt virkninger på en rekke andre sektorer, som utdanning, vann og kloakk.

Udemokratisk styre

Da Malawis regjering la fram budsjettforslaget for 2011/2012 var det skåret til beinet med totale statlige utgifter på 303 milliarder kwacha (omkring 11 milliarder norske kroner). I forrige budsjettperiode utgjorde budsjettstøtten rundt 31 prosent av budsjettet. Denne prosenten skal nå ned i 20-21 prosent, og brukes utelukkende på investeringer, ikke drift.

Bistandsgiverne har lenge vært misfornøyd med en president som har opptrådt mindre og mindre demokratisk.

Da budsjettstøttegiverne, som består av Storbritannia, Norge, Tyskland, EU-kommisjonen, Verdensbanken og Den afrikanske utviklingsbanken, i juli stoppet bistanden til Malawi var det begrunnet med ulike forhold i Malawi som de lenge har vært misfornøyd med: Dårlig styreset, mangel på respekt for rettsstaten og befolkningens, spesielt minoriteters, rettigheter, unnlattelse av å avholde lokalvalg, og en dårlig økonomisk politikk som har ført til valutamangel og drivstoffkrise.

Er blitt sviktet

Andrew Mitchell, Storbritannias

«Både fattige mennesker i Malawi og britiske skattebetalere er blitt sviktet»

Andrew Mitchell, britisk statssekretær

Sykepleiere i Malawis offentlige helsevesen aner ikke når de vil få lønn neste gang.

FOTO: KEN OPPRANN

statssekretær for internasjonal utvikling, viser til at Storbritannia driver med bistand for å hjelpe samfunn til å løfte seg selv opp fra knugende fattigdom, enten det skjer ved å skaffe barn skolegang, sikre at kvinner overlever fødsler eller å hjelpe bønder til å dyrke nok mat til å fø sine familier og lokalsamfunn.

– Men både fattige mennesker i Malawi og britiske skattebetalere er blitt sviktet. Under slike omstendigheter kan jeg ikke forsvare at vi skal bidra med generell budsjettstøtte til Malawi, sier Mitchell.

Statssekretæren sier at Storbritannia i mellomtiden vil søke å finne andre måter å gi støtte for å ta vare på fattige mennesker og sørge for at basistjenester som helse og utdanning, kan fortsette.

70 mill. kroner årlig

Norge har de siste årene gitt omlag 70 millioner kroner i årlig budsjettstøtte til Malawi, en bistandsform som innebærer direkte støtte til statsbudsjettet og at det er myndighetene selv som prioriterer bruken av pengene.

Norge har særlig vært aktive i å støtte Malawis svake helsesektor. Blant annet har man hatt samarbeid om utdanning av helsepersonell, herunder norsk-malawiske utvekslings-

programmer. En rekke norske leger og sykepleiere har de siste årene arbeidet i landets sykehus. Tilsvarende var malawiske sykepleiere nylig i Norge for å lære mer med støtte fra norske myndigheter.

Arrogant land?

– Malawi kan ikke overleve uten givemidler. Vi opptrer arrogant, men vi er nødt til å svelge stoltheten, sier en regjeringsansatt ved Capital Hill til Bistandsaktuelt.

Storbritannia hadde opprinnelig lovet å gi Malawi 93 millioner britiske pund (omlag 830 mill. kroner) hvert år, og av dette skulle omlag en firedel være budsjettstøtte.

Stansen i bistanden har også ført til at myndighetene har unnlatt å kjøpe drivstoff. Dette har tvunget bilister til å tilbringe dager og netter i kø på bensinstasjoner i påvente av drivstoff. Det har samtidig vært problemer med å få fraktet syke mennesker til sykehus.

Det vanligvis fredelige Malawi har i sommer for første gang på mange år opplevd omfattende voldelige optøyer og gateprotester. Folket protesterer både mot økonomiske innstramminger og en stadig mer eneveldig president. I sommer ble 19 mennesker drept i landsomfattende demonstrasjoner. ■

Bingu Wa Mutharika, Malawis president

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

12 TEMA: Ti år etter terrorangrepene i 2001

Arven etter 11. september

Ti år er gått siden 11. september 2001 da islamistiske terrorister sjokkerte en hel verden med et angrep i hjertet av USA. Angrepene endret ikke bare USAs, men også den vestlige verdens utenrikspolitikk. Også den internasjonale bistands- og utviklingspolitikken ble sterkt preget av den nye terrortenkningen. **Av Even Tømte**

2001, året for terrorangrepene i USA, var bistanden i verden på et historisk lavmål. Ifølge OECDs utviklingskomité utgjorde bistanden som ble gitt bare 0,22 prosent av giverlandenes brutto nasjonalinntekt. Året etter satte bistandsgiverne seg nye mål for å øke bistanden på en internasjonal konferanse i Monterrey i Mexico, mål som ble konkretisert under G8-møtet i Gleneagles i Skottland i 2005.

Inspirert av enigheten om FNs tusenårsmål og delvis begrunnet med et ønske om å bruke «myk makt» for å forebygge terrorisme i verden vedtok de rike landene nye forpliktelser om økt bistand og sletting av gjeld. Siden har bistanden steget til sitt høyeste nivå noensinne, tross den internasjonale finanskrisa.

Mer bistand til noen land

Men økningen som kom i bistandsbudsjettene skjedde ikke primært ut fra vurderinger av i hvilke land fattigdomsbehovene var størst. Hos sentrale vestlige bistandsgivere, med USA i spissen, ble sikkerhetspolitiske hensyn tillagt en mye større vekt enn tidligere. Dette fikk stor innvirkning på i hvilke land de nye bistandspengene havnet.

– Jeg tror vi i dag kan slå fast at sikkerhetspolitiske hensyn er avgjørende for hvor bistandskronene går. Et nært eksempel er at Afghanistan er et av landene som mottar mest bistandspenger i verden, sier KrF-leder Knut Arild Hareide.

Han mener at kampen mot terror har ført til at mindre hjelp har gått

til utsatte grupper i verdens fattigste land og mindre langsiktighet i bistanden.

– Det er viktig at bistandsarbeidet får gå over mange år, for eksempel med fokus på utdanning som kan gi en ny generasjon en mulighet. Jeg tror mange fattige har blitt tapere når et mer kortsiktig sikkerhetsaspekt har blitt rådende, sier Hareide.

Mer til Pentagon

I år 2000 mottok Irak og Afghanistan omtrent like mye bistand. Deres andel utgjorde beskjedne 0,16 prosent av all bistand som ble gitt fra OECD-landene. I 2008 hadde tallet økt til over 3 prosent for Afghanistan, mens Iraks andel hadde økt til rundt 8 prosent. Etter at USA og deres allierte gikk til krig har disse landene altså gått fra ingenting til å legge beslag på mer enn hver tiende bistandsdollar i verden.

Samtidig har en større del av utviklingsbistanden kommet under kontroll av militæret hos verdens største bistandsgiver, USA. En rapport fra 2008 slo fast at Pentagon kontrollerte 22 prosent av den offisielle bistanden, mot tre prosent et tiår tidligere. USAIDs andel hadde falt fra 65 til 40 prosent.

Tohodet troll

– Liberal intervensjonisme er et tohodet troll, der bistand og våpenmakt går hånd i hånd, sier Asle Toje, utenrikspolitisk forsker og kommentator.

Den «liberale intervensjonismen» Toje snakker om, innebærer at tradisjonelle «altruistiske» bistandsgivere som Norge og Nederland, har funnet sammen med de mer intervensjonistiske statene Storbritannia og USA. Også små land som Norge og Nederland har, etter 11. september-angrepene, framvist en økt vilje til å bruke makt for å gripe inn i fattige lands indre liv, både militært og økonomisk. Ved siden av å øke sin

Osama bin Laden er død, men kaster fortsatt skygge over utenriks- og bistandspolitikken. FOTO: SCANPIX

bistand, har Norge også engasjert seg mye mer i internasjonale militære operasjoner i utviklingsland, påpeker forskeren.

– Det sentrale er at vestlige politikere tar på seg å være samfunnsarkitekter i land der de aldri vil måtte stå til ansvar for resultatene av sine velmente handlinger, enten det skjer med våpenmakt eller bistand, sier Toje.

Han mener 9/11 førte til et stort løft for bistandspolitikken. – USA engasjerte seg mye tyngre i Afrika under Bush, særlig innenfor helse, hiv/aids og vaksinasjonsprogrammer, der vi nå ser en klart målbar effekt i forhold til FNs tusenårsmål.

Ifølge Toje er det en sammenheng mellom at amerikanerne nå trekker

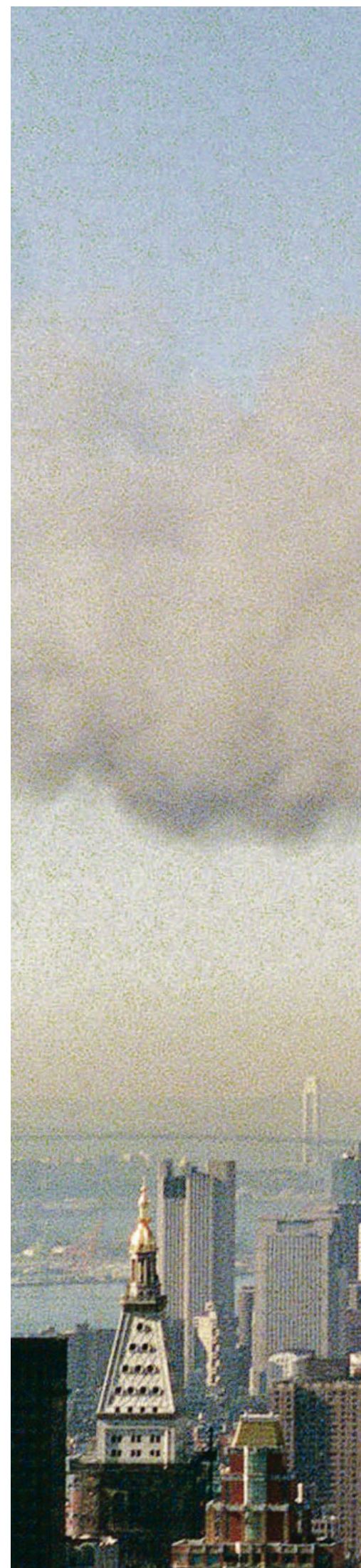
Knut Arild Hareide, leder i KrF

Asle Toje, utenrikspolitisk forsker og kommentator

« Hvis man analyserer verden med terroristbriller på, ser man bare terrorister »

Morten Bøås, forskningsleder ved Fafo

■ **7. august 1998:** De amerikanske ambassadene i Nairobi og Dar es Salaam blir bombet. Minst 229 mennesker mistet livet og tusenvis ble skadet i angrepene.

■ **20. august 1998:** Amerikanske styrker bomber en medisinfabrikk i Sudan og fire treningsleire i Afghanistan.

■ **6.–8. september 2000:** FN vedtar tusenårsmålene, som blant annet inkluderer å halvere andelen mennesker som lever i absolutt fattigdom og å redusere barne- og mødredødelighet.

■ **11. september 2001:** Terrorister kaprer fire passasjerfly. To av dem krasjer inn i World Trade Center i New York, et i Pentagon og et krasjlender på vei mot Washington DC. Nesten 3000 mennesker mister livet.

1998

1999

2000

2001

TEMA: Ti år etter terrorangrepene i 2001 13

World Trade Center i New York
11. september 2001. Empire State Building i forgrunnen.

FOTO: SCANPIX

14 TEMA: Ti år etter terrorangrepene i 2001

seg ut militært av Irak og Afghanistan og at USA nå også vil kutte i bistanden i Afrika.

Ulike agendaer

Jude Howell, professor ved London School of Economics, mener det er en for stor forenkling å si at bistand er blitt helt underordnet sikkerhets-hensyn.

– Det er store forskjeller mellom giverlandene. USAs bistandsorganisasjon USAID er tett knyttet til utenriksdepartementet. DFID i Storbritannia er mer selvstendig og har en klar agenda for utvikling og fattigdomsreduksjon, selv om sikkerhet er blitt et viktigere hensyn enn før, argumenterer hun.

Jude Howell,
professor ved
London School of
Economics

Howell viser til Kenya som et godt eksempel på en ny, sterkere kobling mellom bistand og terrorbekjempelse. I 1998 ble de amerikanske ambassade-ene i Nairobi og Dar es Salaam sprengt i en samordnet bombeaksjon. De to blodige terrorhandlingene førte til at Osama bin Laden for første gang ble ført opp på listen over USAs ti mest ettersøkte personer. Fire år senere angrep terrorister et israelsk fly og et israelsk-eid hotell i den kenyanske turistbyen Mombasa.

– Som en motytelse for bistand, forventer giverlandene, særlig USA, at den kenyanske regjeringen vil bistå med antiterrorisme i regionen. Dette har samtidig bidratt til at menneskerettigheter, demokrati og styresett har blitt prioritert lavere, sier hun.

Mer stat, mindre frivillig

En sterkere vektlegging av bistand gjennom statlige kanaler heller enn gjennom frivillige organisasjoner er et annet utslag av dreiningen i vestlig bistands- og utenrikspolitikk etter 2001, mener den britiske professoren.

– Rett etter den kalde krigen ble giverlandene begeistret for organisasjonene i det sivile samfunn, men siden 2001 har det blitt en mer forsiktig holdning, en slags mistro til det sivile samfunn og veldedighetsorganisasjoner. Både i USA og Storbritannia har nonprofit-sektoren blitt strengere regulert, sier Howell.

Store humanitære kriser

Generalsekretær Elisabeth Rasmusson i Flyktninghjelpen viser til at krigen som ble innledet i etterkant av 11. september 2001 har ført til store humanitære lidelser og at mange mennesker er drevet på flukt. I mange land er dette flyktningsituasjoner som fremdeles vedvarer.

– Irak har fremdeles 1,7 millioner flyktninger utenfor landets grenser, i

tillegg til 2,8 millioner internt fordrevne. Flere millioner mennesker har flyktet fra Afghanistan til Pakistan. Konflikten og ustabiliteten fortsetter i disse landene i dag, sier hun.

Samtidig merker organisasjonen at den internasjonale kampen mot terror har påvirket arbeidsvilkårene for egne ansatte ute i felten. For å nå fram med humanitær hjelp i kriseramete områder er Flyktninghjelpen og andre organisasjoner ofte nødt til å forhandle med væpnede grupper. Anti-terrorlover har ført til at særlig mange amerikanske organisasjoner

Elisabeth Rasmusson,
generalsekretær
i Flyktninghjelpen

kvier seg for å gå inn i noe som kan falle inn under lovens ganske brede definisjon av støtte til terrorisme.

– Grupper som al-Shabaab i Somalia og Taliban i Afghanistan kontrollerer landområder der humanitære aktører arbeider, og dermed er vi nødt til å forholde oss til dem. Antiterroriltak har gjort dette veldig vanskelig, sier Rasmusson.

Hindrer dialog

Forskningssjef Morten Bøås ved Fafo er opptatt av hvordan internasjonal terrorbekjempelse etter 2001 fortsatt

i dag legger hindringer for politiske løsninger på konflikter. På den måten blir det også en medvirkende årsak til humanitære kriser. Han bruker Somalia som eksempel:

– Lederen for FNs nødhjelpsorganisasjon sa nylig at partene i konflikten i Somalia må ta seg sammen og finne en politisk løsning. Men nettopp det at man er «låst inn» i krig mot terror umuliggjør en politisk løsning i Somalia, sier Bøås til Bistandsaktuelt.

Han mener at det ikke kan bli noen politisk løsning uten at al-Shabaab er med på en eller annen måte.

■ **7. juli 2005:** 52 mennesker blir drept og 700 skadet av selvmordsbombere på t-banen og en buss i London.

■ **6.–8. juli 2005:** G8-møtet i Gleneagles i Skottland lover en kraftig opptrapping av bistanden og sletting av illegitim gjeld i utviklingsland.

■ **6. februar 2007:** USA iverksetter Operation Enduring Freedom – Trans Sahara for å bekjempe terrorisme i landene omkring Sahara-ørkenen.

2005

2006

2007

2008

– Men man forhandler jo ikke med terrorister – bortsett fra i Afghanistan, der vi etter hvert har kommet fram til at vi må snakke med Taliban likevel, sier han.

Krig via stedfortredere

– Oppmerksomheten om mislykkede stater har blitt sterkere de siste ti årene. Men nå oppfattes de ikke primært som et humanitært eller politisk problem, men først og fremst som et sikkerhetsproblem, sier Bøås.

– Hvis man analyserer verden med terroristbriller på, ser man bare terro-

risten. Da ender man lett opp med en selvoppfyllende profeti, mens den mer pragmatiske bistandstilnærmingen til problemene blir borte, advarer han.

Fafo-forskeren tror at den økonomiske krisen som nå truer USA og andre vestlige land vil legge en demper på mulighetene og ønsket om å involvere seg i flere militære eventyr i utviklingsland.

– Krigen mot terror vil endre karakter. Den vil kunne bli utkjempet på samme måte som under «den kalde krigen», via stedfortredere i fattige land, sier han. ■

Støtten til norske politimenns opplæring av afghanske kolleger er et eksempel på sikkerhetspolitikken inntog i det norske bistandsbudsjettet.

FOTO: KEN OPPRANN

Morten Bøås,
forskningssjef
ved Fafo

– Å arbeide for utvikling og bekjempe fattigdom er en del av arbeidet for Norges egen sikkerhet, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Mindre fattigdom i verden gir mer trygghet i Norge

Kamp mot fattigdom bidrar til et tryggere Norge, mener miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Av Even Tømte

– 11. SEPTEMBER-ANGREPENE innledet en krig mot terror som økte konfliktnivået i verden, og som fremmet økt konfrontasjon framfor samarbeid, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Han viser blant annet til at verdens største bistandsgiver, USA, har brukt nesten hele sitt bistandsbudsjett på noen ytterst få konfliktland: Irak, Afghanistan, Pakistan og noen andre.

– Dette har hatt uheldige konsekvenser for verdens fattige, sier Solheim.

Tendensene til en sterkere samordning av bistand og sikkerhetspolitikk har også vært merket i utviklingsministerens eget hjemland. Norge var med da vestlige land intervenerte militært i Afghanistan i årene etter 2001, og landet har under regjeringer av ulike farger vært blant de viktigste samarbeidslandene for norsk bistand de siste årene. I løpet av Solheims ministerperiode har det norske bidraget til Afghanistan økt fra 386 til 726 millioner kroner, og landet er i dag den tredje største mottakeren av norsk bistand.

Historiens gravplass

Solheim sier til Bistandsaktuelt at selv om militærmakt og bistand kan

hjelpe til, vil ikke konflikter som dem man ser i Afghanistan ta slutt uten å få politiske løsninger på plass.

– Vi har lært noe av dette tiåret. De enkle slagordene og den overdrevne troen på militærmakt som ble forfektet av [USAs tidligere president George W.] Bush og [forsvarsminister Donald] Rumsfeld ligger på historiens gravplass. Afghanistan er et av landene som mottar mest bistand og man har brukt militærmakt der i ti år. Men det avgjørende er politiske løsninger, sier Solheim.

Utvikling for sikkerhet

Samtidig går ikke utviklingsministeren uten videre med på at en større opptatthet av sikkerhetspolitikk er negativt. Han er snarere opptatt av at sikkerhetspolitikk og kamp mot fattigdom kan henge sammen.

– At bistand kan bidra til stabilitet og sikkerhet er en forståelse som er verdifull. Vi vet at ustabile stater kan brukes som plattform for terror. Derfor må vi gjøre vårt for å hjelpe fram fungerende stater. Å arbeide for utvikling og bekjempe fattigdom er en del av arbeidet for Norges egen sikkerhet, sier Solheim. ■

■ **Mars 2009:** Det meldes at USAs president Barack Obama har gitt ordre om at uttrykket «krig mot terror» ikke lenger skal brukes.

■ **2. mai 2011:** Osama bin Laden blir drept av amerikanske spesialstyrker i Pakistan.

2009

2010

2011

Humanitære organisasjoner:

Jakter på samme bytte

Den typiske giveren til norske bistandsorganisasjoner har oftere høy utdannelse enn høy inntekt. Giverne ligner hverandre uavhengig av organisasjon. Men Plans givere skiller seg ut. **Av Even Tømte**

Alle de store bistandsorganisasjonene konkurrerer om støtte fra mennesker med høy akademisk utdannelse, sier analytiker Dag Inge Fjeld. Han har brukt analyseverktøyet Sosioraster til å se på forskjeller og likheter mellom givere til ulike bistandsorganisasjoner. Gjennomgangen viser at de største organisasjonene i stor grad appellerer til de samme givene.

Farget av politikk og livsstil

Alle bistandsorganisasjonene appellerer sterkere til dem med høy utdanning eller inntekt, går det fram av Fjelds analyse – til middelklassen og eliten, men gjerne til den delen som er rikere på kultur enn på penger. Organisasjoner som Redd Barna, Kirkens Nødhjelp og Leger uten grenser har en tydelig overvekt av givere fra denne gruppen. Det forener også alle givene å være helt enig i utsagn som «Jeg betaler gjerne litt ekstra for en vare som er miljøvennlig» og «Det er spennende med fremmede kulturer i Norge».

– Bistandsorganisasjoner er både politisk farget og livsstilsfarget. De fleste organisasjoner snakker om internasjonal solidaritet. Dette har for lengst blitt et politisk ladet budskap som det ikke er tilfeldig hvem som responderer på, sier Fjeld.

Blant dem med mindre utdanning eller kapital, merker Fjeld seg at støtten er sterkere til organisasjoner som jobber med problemer som ligger nærmere dem selv, som Kreftforeningen eller Foreningen for hjerte- og lungesyke.

– Nærhet er nok en sterk motivator for å involvere seg som giver. Men den indre gleden man får ved å hjelpe mennesker man mener fortjener det, har nok ingen politisk eller sosiokulturell av-og-på-knapp. Jeg tror alle ønsker å hjelpe noen dersom mottakerne og prosjektene blir fremstilt på en måte som støtter givernes grunnsyn, mener Fjeld.

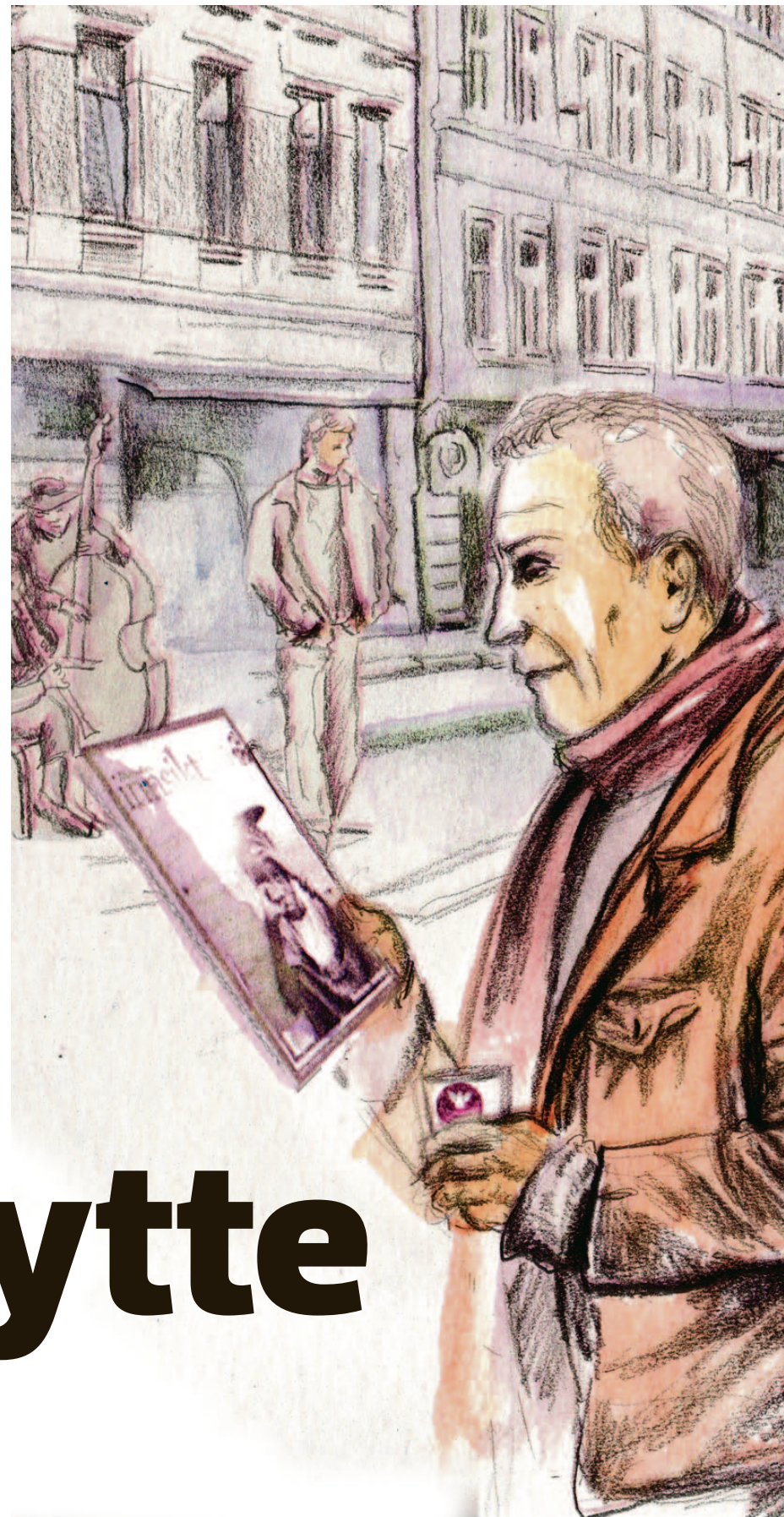
Plan-givene annerledes

Men blant en ganske enhetlig giver-

Dag Inge Fjeld, analytiker

FOTO: CF-WESENBERG/KOLONIHAVEN.NO

gruppe skiller altså de som gir penger til Plan seg ut. Plan har en sterkere appell blant mennesker med mye økonomisk kapital og relativt gode jobber i privat sektor. Samtidig oppgir de å være meget interessert i å være oppdatert innen klær og sko, moter, fritid, reiser, interiør, hus og hjem.

– Plan-givere legger nok stor vekt på å fremstå som ressurssterke og viktige i samfunnet. Organisasjonsvalget blir ikke tilfeldig. De støtter en organisasjon som vektlegger et perspektiv de selv kjenner seg igjen i. Typiske Plan-givere er mennesker som ønsker «avkastning» på sine midler. Og hva kan være bedre avkastning enn å ha hjulpet de vanskeligstilte barna til en utdanning og god jobb gjennom et fadderskap? spør Fjeld.

Businesselite

– Forskjellen mellom Plan og de andre høres ut som et høyre/venstre-skille?

– Høyre-velgere ligger litt under snittet for alle de store bistandsorganisasjonene, bortsett fra Plan. Men Plan gjør det også svært godt blant AP-velgere. Min fortolkning er at de som kalles «businesseliten» i AP og Høyre deler perspektivet som Plan kommuniserer, sier Fjeld.

Norsk Folkehjelp-givere er ikke overraskende AP-velgere.

– Norsk Folkehjelp er et godt eksempel på en organisasjon som har utviklet et språk som sammenfaller med AP og LO medlemmenes perspektiver. På APs grunnplan tror jeg det er vanskelig for de andre å gjøre det bedre enn Norsk Folkehjelp. Men fordi Norsk Folkehjelp har eksistert lenge, og kanskje blir oppfattet som noe traust, tror jeg at businesseliten i AP omfavner Plan.

For de mindre partiene blir utvalgene i undersøkelsen litt små til å trekke bastante konklusjoner, men det er tydelig at KrF-velgere støtter Kirkens Nødhjelp i stort monn, og SV-

Det er hard konkurranse mellom bistandsorganisasjonene om publikums giverkroner. Likevel appellerer organisasjonene i stor grad til den samme gruppen av befolkningen. ILLUSTRASJON: ANE HEM

velgere støtter Leger uten Grenser og Norsk Folkehjelp.

– Frp-velgere er sterkt underrepresentert som givere til de store bistandsorganisasjonene, så der er det trolig en produktutviklingsmulighet for innovatører i bistandsmarkedet, tror Fjeld.

I sin analyse har han brukt data fra undersøkelsen «Forbruker og media» som gjennomføres årlig av TNS Gallup.

Vil nå ut til alle

Konstituert markedssjef Lise Regine Kristensen i Plan Norge, sier organisasjonen vet mye om de politiske preferansene til sine faddere, men ønsker ikke å gjøre noe stort nummer ut av det.

– Det er viktig for oss at vi er politisk og religiøst nøytrale, og vi er sterkt opptatt av ikke-diskriminering. Vi prøver å nå ut så bredt som mulig, og tenker at vårt budskap er noe som passer veldig mange grupper. Vi

forsøker ikke å treffe noe spesielt segment, sier hun.

Plan Norge har 114.000 faddere. Organisasjonen liker å tenke at det står en familie bak hvert fadderskap, slik at antallet som identifiserer seg som Plan-givere kan være en god del høyere enn det faktiske tallet.

– Vi appellerer helt klart til familier. Det er noe i fadderskapet som de opplever som veldig positivt. Det er veldig konkret, samtidig som de bruker det aktivt overfor sine egne barn.

«Med unntak av Plan, og i en viss grad Røde Kors, konkurrerer alle de store bistandsorganisasjonene om støtte fra mennesker med høy akademisk utdanning»

Dag Inge Fjeld, analytiker

Mangfold er styrke

Innenfor det store antallet givere finnes det et stort spenn av ulike politiske og verdimesige holdninger, sier Kristensen.

– Men det er nok noe i fadderskapet som handler om troen på enkeltmennesket, at hvert menneske har potensial og kan gjøre en forskjell.

Kristensen tror det kan være en styrke både for Plan Norge og bistandsbransjen generelt at organisasjonen har en litt annerledes appell enn de øvrige organisasjonene. Det er bra at ikke alle organisasjoner er like, mener hun.

– Vår plassering i forhold til de andre organisasjonene er kanskje med på åpne for at flere kan bidra og gjøre en forskjell, sier Plan Norges markedssjef.

Homogent samfunn

Røde Kors og Norsk Folkehjelp utmerker seg med å ha en sterkere appell på tvers av alle segmentene i Fjelds modell. Markedssjef Marianne Hagelund i Norsk Folkehjelp er like-

vel skeptisk til å snakke for høyt om hvilke grupper organisasjonen henvender seg til.

– Det norske samfunnet er på mange måter ganske homogent. Våre saker knytter an til allmenne verdier som solidaritet og nestekjærlighet. Jeg vi si vi appellerer til alle samfunnsengasjerte mennesker. Jeg vet ikke hvor hensiktsmessig en slik differensiering er. Det som er litt farlig, er at det kan oppfattes som at vi skal fortelle folk hvem som ikke passer inn i går organisasjon. Jeg synes heller folk heller må finne ut selv om vi passer for dem, sier hun.

Hun vil ikke gå inn på om Norsk Folkehjelps tilknytning til fagbevegelsen kan føre til at organisasjonen i større grad appellerer til ulike grupper enn andre.

– Vi er fagbevegelsens humanitære organisasjon, men LO har 850.000 medlemmer som gir et godt snitt av befolkningen. Der finnes alle typer mennesker, sier Hagelund. ■

18 Aktuelt

Til stor forlystelse for hele klassen spiller syv år gamle Arkind rollen til en av figurene i et dikt som lærerinnen Neeta Sahni nettopp har lest opp. Skolen som Arkind og de andre elevene går på ligger i Bagawanaha, like utenfor byen Varanasi. Det er den første skolen i området som er gratis for dalit-barn. Den ble etablert for sju år siden. Utdanningsnivået blant dalitene er stigende i hele India.

Indias kasteløse øyners håp

De tømte latrinene, garvet skinn og slaktet dyr. De tok de «skitne» jobbene som andre indere ikke ville ha. De skulle ikke berøres av mennesker fra høyere kaster. Men nå er ting i ferd med å endre seg for dalitene.

Av Ken Opprann (tekst og foto)

20 Aktuelt

Somaru Musghar (70), leder i dalit-landsbyen Ayar, husker godt tiden da dalitene nærmest ble sett på som slaver. Han forteller at høykastene utnyttet dem grovt økonomisk, og fysisk berøring av daliter var helt forbudt. Men ting har bedret seg. – Nå er vi fri og kan selv velge hvilke jobber vi vil ta. Med pengene vi tjener kan vi gå på markedet og kjøpe det vi har lyst på så lenge vi har penger til det, sier Musghar.

Få steder har det indiske kastesystemet stått sterkere enn i den fattige delstaten Uttar Pradesh – med dalitene rangert helt nederst. De har blitt og blir fremdeles utsatt for diskriminering og blir utnyttet økonomisk. Men systematisk og langvarig rettighetsarbeid, modernisering og økonomisk vekst gjør at situasjonen for dalitene gradvis er i ferd med å bedres.

Fotograf Ken Opprann har møtt noen av de 32 millioner dalitene som bor i delstaten Uttar Pradesh.

Kastesystemet

■ Kastesystemet er hierarkisk og opprinnelig basert på en hinduistisk verdensforståelse. Befolkningen er delt inn i fire hovedkaster og flere tusen underkaster. Systemet ble offisielt avskaffet ved lov i 1950, men særlig på den indiske landsbygda er kaste fortsatt viktig.

Forskning

■ Tre indiske og en amerikansk forsker har studert situasjonen for dalitene i Uttar Pradesh. I rapporten «Rethinking Inequality: Dalits in Uttar Pradesh in the Market Reform Era» dokumenterer de at dalitene har fått det bedre både sosialt og økonomisk de siste 20 årene. Faktisk har de klart seg bedre enn mange andre fattige grupper. Hovedforklaringen er ifølge forskerne modernisering, mobilitet, økonomisk vekst, tilgang til informasjon og ny teknologi.

Daliter

■ Dalitene omtales også som urørbare eller kasteløse. De er nederst i det indiske kastesystemet og hadde opprinnelig ofte jobber som ble regnet som «urene». De blir fortsatt utsatt for religiøs, politisk og økonomisk undertrykking.

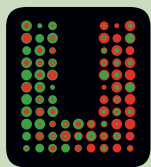
■ Situasjonen blir gradvis bedre for dalitene, men fortsatt lever mange i stor fattigdom. Det er om lag 170 millioner daliter i India og 32 millioner bare i delstaten Uttar Pradesh.

Landsbylederen i Shivrampur, Shyamji Kumar har selv utdannelse innen sosiologi. Han understreker betydningen av å organisere landsbyen på best mulig måte og verdien av skolegang. – Vi er veldig glade for at stadig flere barn med dalit-bakgrunn går på skole. Det er en viktig forutsetning for at vi skal frigjøre oss fra gamle fordommer og maktstrukturer, sier han.

En stadig strøm av papirer må gjennomgås og signeres av Lenin Raghuvanshi (til høyre) på kontoret til Peoples Vigilance Group on Human Rights (PVCHR). Raghuvanshi, som selv tilhører en høykaste, etablerte organisasjonen i 1996 og har kjempet mot kastesystemet siden. Flere ganger er han blitt truet på livet. – Jeg er inspirert og henter styrke fra min bestefar. Han kjempet for indisk uavhengighet fra Storbritannia. Jeg kjemper også mot undertrykkere – men disse undertrykkerne kommer innenfra, sier Raghuvanshi.

utviklingshuset

Helt sjef!

Lyst på en utfordring som minister, diplomat eller utviklingsekspert?

På Utviklingshuset tilbys gratis undervisningsopplegg spesielt utarbeidet for skolegrupper på 10. trinn, i videregående skole, folkehøgskoler og universitet/høgskoler. Mål og innhold er forankret i Kunnskapsløftet og oppleggene dekker kompetansemål i sentrale skolefag.

UtviklingsLab

I dette interaktive rollespillet om internasjonalt utviklingssamarbeid og politikk er det deltakerne selv som får ansvar for fattigdomsbekjempelse og samfunnsbygging i to land. Som ministre eller utviklingseksperter må de innhente kunnskap om sentrale samfunnsområder for å kunne utforme og presentere sin egen plan for samfunnsutviklingen i sine respektive land. I en verden uten fasitsvar må deltakerne argumentere for sine løsninger og ta i mot innspill fra andre. Kanskje åpnes det opp for nye perspektiver?

UtviklingsLøypa

Hvordan ser en rettferdig verden ut? Hva handler utviklingssamarbeid om? Gjennom engasjerende oppgaver og aktiviteter som tar utgangspunkt i Utviklingshusets faste, interaktive utstilling skal deltakerne i Utviklingsløypa finne svar på blant annet disse spørsmålene. Underveis må de også reflektere rundt grunnleggende temaer som verdighet, likeverd og respekt. Opplegget tilbys på norsk og engelsk.

Innsikt og utsikt – omvisning

En omviser følger en gruppe rundt i Utviklingshusets utstilling. Omvisningen kan gjerne kombineres med **UtviklingsLøypa**, og tilbys på norsk og engelsk.

Besøk oss også på www.utvikling.no.

Her finnes blant annet lærerressurser, oppgaver og informasjon om andre aktiviteter på Utviklingshuset som kan være av interesse for dere!

For påmelding

til undervisningsopplegg eller omvisning:
www.utvikling.no,
 telefon: 954 52 000,
 e-post: post@utvikling.no

utviklingshuset

Norads opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om bistand og utvikling.

– Min mest utfordrende jobb

– Det var tøft nok å kjempe mot bistandskutt da jeg satt i regjeringen hjemme i Norge. Men dette er nok hakket mer krevende, sier Hilde Frafjord Johnson. Siden juli har hun ledet FN-operasjonen i Sør-Sudan. **Av Tor Aksel Bolle**

Sør-Sudan er verden nyeste stat. Et land med store naturressurser og en befolkning som fortsatt er i lykkerus etter at Sør-Sudan ble selvstendig 9. juli i år. Men også et land hvor store deler av befolkningen lever i fattigdom, som er gjennommilitarisert etter tiår med borgerkrig, med etniske spenninger og som mangler fungerende statsinstitusjoner.

Norges tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson ble tidligere i sommer utnevnt til FNs spesialrepresentant for Sør-Sudan. Fra hovedstaden Juba leder den tidligere KrF-statsråden FN-operasjonen UNMISS som har som oppgave å bidra til stabilitet, fred og utvikling.

Massedrap

Dagen før Bistandsaktuelt snakket med Frafjord Johnson kom nyheten om at så mye som 600 mennesker var blitt drept et oppgjør mellom ulike etniske grupper i staten Jonglei.

– *Hvordan er sikkerhetssituasjonen i Sør-Sudan nå?*

– Nasjonalt sett er ikke situasjonen spesielt kritisk, det har blant annet vært en positiv prosess fram mot uavhengigheten hvor flere militærgrupper har benyttet seg av amnestiet som president Salva Kiir hadde utlyst. Denne Jonglei-krisen skyldes at en type tradisjonell form for kvegtyveri nå har fått en helt annen skala og brutalitet enn det vi har sett tidligere, med mange tusen i angrep med moderne våpen og kommunikasjonsutstyr og nye gjengjeldelser. Så dette er en sirkel av vold som er vanskelig å stanse, men vi er allerede i gang med forsoningsarbeid.

– *Det har vært en rekke rapporter om denne typen konflikter mellom etniske grupper. Kan dette true stabiliteten i Sør-Sudan?*

– Denne type etniske konflikter ligger under overflaten i særlig fire delstater. Samtidig har disse konflikten hatt et større omfang tidligere. Konflikten i Jonglei er lokal og ikke på nasjonalt nivå. Men samtidig er det helt klart at en av de største utfordringene for regjeringen er å skape en nasjonal sørsudansk identitet som er sterkere enn den etniske identitet folk har. Hvis man ikke lykkes med det, vil det skape store problemer på sikt.

Overvåkning

– *Hva gjør FN for å hindre slike hendelser?*

Norsk bistand

■ Sør-Sudan er blant Norges aller viktigste bistandsland. Ifjor beløp norsk Sudan-bistand seg til omlag 700 millioner kroner.

UNMISS

■ United Nations Mission in the Republic of South Sudan ble etablert 9. juli 2011 og ledes av Norges tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

■ Har som mandat å bidra til fred, stabilitet og utvikling.

■ Skal kunne beskytte sivile hvis de er i fare. Styrken skal være på opp til 7000 soldater og 900 politifolk.

– For øyeblikket har vi ikke full kapasitet verken sivilt eller militært. Men det er allikevel ting vi kan gjøre: Vi kan bidra med overvåkning fra luften og noe deployering i felt, det vet vi er preventivt. Samtidig er det veldig viktig å ha en dialog med myndighetene slik at slike hendelser blir tatt på alvor. Vi bidrar også til freds- og forsoningsarbeid.

– *FN-operasjonen UNMISS skal også beskytte sivile. Har dere egentlig kapasitet til det?*

– Per i dag har vi begrenset kapasitet. Men vi regner med å ha nye soldater på plass i løpet av oktober/november. Vi har et sterkt mandat og vil beskytte sivile med militær kraft hvis de er i fare. Det er selvfølgelig innenfor de begrensningene vår kapasitet setter, men vi har et langt sterkere mandat enn den tidligere FN-operasjonen. Jeg har bedt om styrker som er risikovillige, fleksible og handlingsorienterte. Dette har jeg vært veldig tydelig på og jeg skulle selvfølgelig gjerne hatt bidrag fra flere vestlige land, men om vi får til det gjenstår å se. Når vi får nye soldater på plass vil vi plassere enheter i de mest urolige områdene, noe som vil virke fredsbevarende.

Politisk vilje

– *Det har også vært en rekke rapporter om SPLA-overgrep mot egen befolkning. Er det en utfordring for dere som skal beskytte sivilbefolkningen.*

– Ja, definitivt. Det er ingen tvil om at det er store mangler når det gjelder forståelsen av menneskeret-

Tidligere utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson har lenge hatt et sterkt engasjement for Sør-Sudan. Her er hun avbildet sammen med nåværende president Salva Kiir. Frafjord Johnson leder nå FNs arbeid i det nye landet. FOTO: BIBIANA DAHLE PIENE

tigheter både i hæren og i politiet. Men den politiske viljen til å gjøre noe med det er stor. Presidenten har selv tatt sterk avstand fra overgrep begått av SPLA og politiet ved flere anledninger. Men å forandre slike holdninger tar tid. Det er for eksempel snakk om en stor hær med svært mange analfabeter.

– *Hva er din oppgave på utviklings-siden?*

– UNMISS som jeg leder har ikke et eget utviklingsmandat. Det har en rekke FN-organisasjoner og andre utviklingsorganisasjoner som jobber

her. Men vi skal bidra til fred og stabilitet og legge forholdene til rette for utviklingsarbeid slik at de kan nå ut til flere. For å få til dette vil vi blant annet bruke en mye mer desentralisert modell enn det som er vanlig i tidligere FN-operasjoner. Foreløpig har bistanden ikke i tilstrekkelig grad klart å skape synlige forbedringer for folk flest utenfor hovedstaden Juba. Jeg håper virkelig at vi kan bidra til at man i større grad lykkes med det. Som overordnet ansvarlig for hele FN-familien skal jeg gjøre mitt for at det skjer. ■

Kvinner i kø for å motta elevstipender for sine barn. Stipendene er viktige for familieøkonomien. FOTO: BODIL MAAL

Det skjulte maktspillet

**om brønner,
stipender og
kunstgjødning**

Hvordan har internasjonal bistand påvirket Bangladesh? På hvilke områder har den bidratt til endringer? Og hvordan har den påvirket maktforholdene? Dette var noen av spørsmålene sosialantropologen og bistandsveteranen Eirik G. Jansen tok med seg i bagasjen da han besøkte «sin landsby» i Bangladesh 30 år etter det første besøket. **Av Eirik G. Jansen, i Bangladesh**

24 Aktuelt

Veibyråkraten Shamsul Huqs bolig har alltid vært et maktsentrum i landsbyen.

FOTO: GMB AKASH

Keshem Ali har i alle år vært Shamsul Huqs trofaste tjener.

FOTO: GMB AKASH

På 1980-tallet var det de færreste som kunne lese. I dag går alle barn på skolen. FOTO: GMB AKASH

Shamsul Huq (i hvite bukser) i 1988. Han sto alltid i fremste rekke og talte på vegne av landsbyen.

På slutten av 1970-tallet var Bhaimara* en svært fattig landsby. Det var støvete jordveier, oksespann og svette mennesker i arbeid ute på markene. Slik husker jeg det fra mine sosialantropologiske studier hvor jeg bodde der i lange perioder mellom 1976 og 1980. Hver dag var omtrent lik den forrige.

Bare et fåtall mennesker kunne lese og skrive. Den nærmeste offentlige skolen sto ofte tom og nærmeste helsesenter var langt unna. Om kveldene var det mørkt, veldig mørkt, og lite å ta seg til bortsett fra samtaler ved en parafinlampe eller å lytte til lydene fra insektene.

De fleste av menneskene i landsbyen eide lite eller ingen jord og var helt avhengig av sesongarbeid for jordiere. Med en daglønn fra jordbruket kunne en slik familie den gang bare kjøpe 1–2 kilo ris. Men i lange perioder av året var det ofte lite arbeid å få. I disse periodene spiste de fleste familier bare ett til to måltider om dagen. Da var sult en del av hverdagen.

Annerledes

I 2011 er situasjonen helt annerledes. På veien til huset jeg bor i ser jeg elektrisitetsstolper. Alle de hundre familiene i landsbyen har fått strøm. Om lag halvparten av familiene har eget fjernsyn. De tidligere smale grusveiene som så vidt var brede nok til en sykkelrickshaw for 30 år siden er utvidet og asfaltert. Nå kjører biler og scootertaxier om kapp med mennesker på vei til jobb og skoler.

Små traktorer og jordfresere har

overtatt på markene der oksespann og plog tidligere var enerådende. Folk forteller meg at det er nok mat til at alle kan spise sine tre måltider om dagen. Det er ikke lenger noen som sulter.

Kvinnearbeidsplasser

– Jeg syr klær på en fabrikk inne i byen. – Min datter har fått jobb på en tekstilfabrikk i Dhaka.

Slike utsagn hører jeg nå fra veldig mange av kvinnene fra Bhaimara. De er billig arbeidskraft for landets blomstrende tekstilindustri. 70 prosent av befolkningen i Bhaimara får i dag sin hovedinntekt utenfor jordbruket – fra småindustri, transport og handel.

Om lag en tredjedel av landsbyens unge menn arbeider eller har arbeidet utenlands i mange år, i hovedsak Midtøsten. Arbeidsmigrantene har sendt mange penger tilbake til familiene sine i landsbyen. Det synes på husene. De er bygget i murstein. Mange har smijernsgitter foran vinduene, store fjernsynsantennene og en solid mur rundt.

* Av hensyn til enkelte involverte brukes ikkelandsbyens egentlige navn.

Da Norad kom på besøk var landsbyens sterke mann alltid på plass for å vise de besøkende rundt. Han talte på vegne av de fattige >>

Bedre levekår

Utviklingen i Bhaimara er ikke ulik det som har skjedd i mange av Bangladesh sine 86 000 landsbyer. Ny teknologi, næringsutvikling og arbeidsmuligheter har bidratt til at levestandarden er hevet mange hakk. I tillegg har også bistanden, som har vært kanalisert gjennom myndighetene og store lokale utviklingsorganisasjoner, bidratt til den positive utviklingen.

Det finnes mange synlige beviser på det: I løpet av de siste 30 årene har landsbyen fått en flott offentlig skole, og i motsetning til tidligere er lærerne også til stede siden de jevnlig får utbetalt lønn. Mange av elevene, spesielt jentene, får stipend til skolegangen. (Norge har gjennom mange år gitt betydelig støtte til utdanningssektoren i Bangladesh og til stipend for jenter.) På helsefronten er det også veldig mange framskritt. Mødrene forteller meg for eksempel at alle barn blir vaksinert.

Fra ulike kilder får jeg bekreftet at alle i landsbyen har hatt god nytte av bistanden som er blitt gitt. Det er likevel feil å si at bistanden er jevnt og rettferdig fordelt. Noen har utnyttet deler av pengene – særlig de som har gått via statlige kanaler – til fordel for seg og sine.

Den sterke mann

Da jeg gjorde feltarbeid i Bhaimara på slutten av 1970-tallet leide jeg et værelse i huset til landsbyens mektigste mann, Shamsul Huq (fiktivt navn). I mars 2010 og februar 2011 er jeg tilbake i landsbyen, og får leie et rom i samme hus. Den vennlige og gjestfrie

byråkraten Shamsul Huq er blitt en gammel mann, pensjonist og bor nå i landsbyen permanent.

Vi sitter ofte sammen på terrassen foran huset hans om kveldene og snakker om utviklingen i landsbyen de siste 30 årene. Gjennom ham får jeg en god forståelse for hva som har skjedd med bistanden som kom til landsbyen og den rollen han selv har spilt i denne sammenheng og spiller fremdeles.

Første gang jeg traff Shamsul Huq i 1976 hadde han en viktig stilling i Veidirektoratet i hovedstaden Dhaka. Det var også der han bodde til vanlig. Likevel hadde statsbyråkraten en sterk tilstedeværelse i landsbyen som bare er et par timers kjøretur unna Dhaka. Han var ofte på helgebeseøk, og gjennom slektninger og allierte spilte han en dominerende rolle i det meste som foregikk i landsbyen.

Yrende liv

– Hjertet mitt ligger i Bhaimara – det er her jeg vil realisere alle mine drømmer, sa han til meg ved flere anledninger den gang. Hver gang han besøkte landsbyen var hjemmet hans som en jernbanestasjon: Folk kom og gikk nesten hele døgnet. Alle skulle snakke med ham, få råd eller støtte enten det gjaldt planlegging og plassering av prosjekter, valg av representanter til administrative organer på lokalnivået, konflikter om jordeiendom og familietvister i den lokale domstolen.

Hans status og posisjon var opphøyet, fryktet og udiskutabel. For hvem vil kunne kritisere en rik, utdannet mann, med en høy stilling i hovedstaden, som attpåtil sto nærmere Gud

FOTO: EIRIK G. JANSEN

Da landsbyen skulle få brønn og vannpumpe var det ikke tilfeldig hvor den havnet. FOTO: GMB AKASH

Tilgang til ny teknologi, som vannpumper, har økt landbruksproduksjonen.

FOTO: GMB AKASH

Landsbykvinnen Gede må ikke lenger tigge penger av rike menn.

FOTO: GMB AKASH

Forskjellen på levestandarden fra 1980-tallet til i dag er enorm. Motorsykler er blitt vanlige.

FOTO: GMB AKASH

Waterlord

Shamsul Huq hadde gode kontakter i ministerier i Dhaka og i administrative organer på lokalt nivå. Gjennom disse klarte han å kanalisere mye av bistanden slik at han fikk fordeler av den. Den asfalterte hovedveien i landsbyen går således like forbi hjemstedet hans med en flott bygget sidevei opp til hans eget hus. Landsbyens første brønn kom i 1977. Den kunne vanne 100 mål jord og ble naturlig nok plassert på ett av hans jordstykker. Shamsul Huq ble på den måten ikke bare landsbyens store «landlord», han ble også landsbyens «waterlord». I tillegg til å vanne egne jordstykker kunne han nå samtidig

Shamsul Huq var ikke bare landsbyens store 'landlord', han ble også landsbyens 'waterlord' »

enn noen andre i landsbyen?

– Han er den eneste i landsbyen som er en hadji (en pilegrim som har vært i Mekka), sa mange folk - med ærbødig tone. De visste også godt at det var han som lønnet mullahen i landsbyens moské.

Tjenestefolk

Shamsul Huq hadde dessuten flere fattige familier i fast tjeneste. De bodde i små hytter ved siden av hans hus. En av disse var Kashem Ali og hans familie.

Kashem Ali var den sentrale personen som sto for den daglige driften av eiendommene til Shamsul Huq og gjorde mye av det praktiske arbeidet. Kashem Alis far hadde tidligere vært i livslang tjeneste for veibyråkraten og hans familie. Når Shamsul Huq var i Dhaka, var det Kashem Ali og hans familie og storfamilie jeg omgikk mest siden de bodde rett ved siden av meg. De ga meg et annet bilde enn Shamsul Huq, et bilde av hvordan landsbyverdenen så ut nedenfra.

Jord er makt

På 1970-tallet var levestandard og maktposisjon i stor grad avhengig av hvor mye jord en eide. Shamsul Huq var landsbyens største jordeier, en posisjon han befestet gjennom stadig nye oppkjøp. Deler av jorda leide han ut på åremål.

Mange titalls fattige bønder, som enten var jordløse eller eide lite jord, fikk dag- og sesongarbeid hos Shamsul Huq. Det var stor arbeidsledighet i landsbyen og de som fikk arbeid ble hans støttespillere i landsbyen.

Den vel ansatte muslimen var også pengeutlåner overfor naboer og folk i nød. Det betydde samtidig at han tok høy rente og sørget for å ta jorda til låntakerne som pant. Dersom de ikke klarte avdragene kunne han dermed overta jordeiendommer til en gunstig pris.

Kunstgjødsel

Shamsul Huq selv er stolt over hva han har oppnådd i Bhaimara. Under mitt siste besøk tok han meg opp på landsbyens eneste lille høydedrag ved huset sitt og pekte utover: – Se, hva jeg har gjort for denne landsbyen. Det er jeg som har skaffet gode veier, elektrisitet, brønner og ny teknologi i jordbruket, forteller han.

Med sine forbindelser både sentralt og lokalt greide Shamsul Huq å få tak i subsidiert kunstgjødsel og ugressmidler til jordbruket.

– Det jeg ikke har hatt bruk for selv, har jeg gitt videre til slektninger og venner i landsbyen, sier han.

selge vann til bønder med jord i det samme området.

Landsbyens største og dypeste dam, som er til stor nytte i tørketiden, ligger ved siden av hjemmet til Shamsul Huq. Den er bygget av fattige kvinner og menn med støtte fra internasjonal bistand, et såkalt «food for work»-prosjekt.

Styrte statens penger

Shamsul Huq er mangeårig leder av skolekomiteen, en posisjon som har gitt makt over fordelingen av statlige stipender til utvalgte elever i landsbyen. Tilsvarende har han også hatt innflytelse over fordelingen av alderspensjoner.

Fordi han var så sentral i fordelingen av livsnødvendige ressurser var Shamsul Huq tidligere en utsatt person. Han hadde fiender både i landsbyen og nabolandsbyene. – Mange liker ikke at jeg har lyktes så bra, sier han.

Pistol i lommen

På 1970-tallet beveget han seg aldri rundt alene og gikk alltid med pistol i lommen. Det «oste makt» når Shamsul Huq med sitt følge strenet gjennom landsbyene.

Av og til kom det representanter fra giverorganisasjoner på besøk til landsbyen. Også folk fra det statlige norske bistandsorganet Norad var i landsbyen ved flere anledninger. Da var landsbyens sterke mann alltid på plass for å vise de besøkende rundt.

Som byråkrat behersket Shamsul Huq utviklingspråket i bistandsmiljøet og traff givernes på hjemmebane.

26 Aktuelt

Han snakket lett på vegne av de fattige og kunne beskrive deres behov. Besøkene fra Dhaka ledet ikke alltid til nye prosjekter. Likevel, han fikk vist landsbyens innbyggere hvem som hadde kontakter til mektige personer med penger utenfra.

Halvparten borte

De i landsbyen som først dro nytte av bistanden via myndighetene var de som var med i Shamsul Huq's store nettverk. Men på veien dit, fra sentralmyndighetene og ned til lokalt nivå, var det mange offentlige ansatte som 'spiste av lasset'. Entreprenørene som skulle bygge veien eller skolen tok seg også ekstra godt betalt.

– Som regel er det bare halvparten av pengene som er blitt bevilget fra sentralt nivå som kommer til Bhaimara og som blir brukt til de planlagte jordbruks- og infrastrukturprosjektene i landsbyen, sier Shamsul Huq.

Endret maktbalanse

Noen har altså spist av lasset, men alt i alt har bistanden likevel bidratt sterkt til å tippe maktbalansen til fordel for vanlige folk. Det må være konklusjonen per 2011. To viktige lokale utviklingsaktører, støttet av blant annet Norge, har vært sentrale. På 1980- og 1990-tallet begynte Grameen Bank og den ikke-statlige organisasjonen BRAC å låne ut penger til fattige folk i landsbyen. Det har bidratt sterkt til å redusere avhengigheten fattige hadde til rike.

– Grameen Bank endret livet mitt, sier landsbykvinnen Geddy, – Nå trenger jeg ikke å låne penger av Shamsul Huq. Han har ikke taket på meg lenger, sier hun.

Også mange andre i Bhaimara som var avhengig av landsbyens sterke mann for 20-30 år siden, er det ikke lenger i dag. De fattige behøver ikke stå med lua i hånden overfor de rike og hele tiden være til deres disposisjon.

«Under valgene til distriktsrådet i februar i år var det slåsskamper mellom tilhengere og motstandere av Shamsul Huq»

Kashem Alis sønn, som har kjøpt scootertaxi med lån fra Grameen Bank, gir et klart uttrykk for dette: – Jeg trenger ikke være en del av følget som går med Shamsul Huq til markedet og bære det han kjøper tilbake til hans hjem. Hvis jeg allikevel skulle gjøre det, ville det være for å hjelpe min gamle far som ikke er så sterk lenger, sier han.

Nye veier til makt

I en tid da jordbruket gradvis har mistet betydning og han har blitt utkonkurrert som pengeutlåner har Shamsul Huq likevel klart å skape seg en ny nisje. Han har blitt en nyttig støttespiller for folk som skal prøve å få arbeid utenfor landsbyen.

– Uten støtte fra Shamsul Huq har jeg ikke en sjanse til å få en jobb, selv om jeg var blant de beste på den videregående skolen, sier en ung mann i nabolaget.

Shamsul Huq kan ha en del utgifter i slike sammenhenger, men tar seg betalt både økonomisk og poli-

Organisasjonen BRAC ga de fattige et alternativ til å låne penger av «landsbyens sterke mann».

FOTO: GMB AKASH

tisk for tjenestene han yter folk fra landsbyen.

Vanskeligere

Påvirkning utenfra, herunder bistandsaktørenes rolle, har gjort at Shamsul Huq har mistet mye av sin makt over de fattige i landsbyen. Det innser han. Men fortsatt kjemper han en daglig kamp for å forbli den sterke mannen i landsbyen. Han må blant annet «sikre» jordeiendommene sine, som han tilegnet seg i sine år som pengeutlåner. Han er også fortsatt avhengig av et nettverk støttespillere for å få kontroll over nye prosjekter som kommer til landsbyen.

Men den tidligere veibyråkraten Shamsul Huq er ikke lenger alene på den lokale maktens tinde. Han konkurrerer i dag med andre rike menn i området for å få kontroll over ressurser som kommer ned på distrikts- og landsbynivå. I denne kampen må han ta i bruk nye metoder for å forsvare sin maktposisjon.

Han kjenner betydningen av å ha sine

folk plassert i råd, komiteer og utvalg. Det er i disse organene det fattes avgjørelser om prosjekter og tiltak som skal få støtte og hvor de skal plasseres geografisk.

– I februar i år var det slåsskamper mellom tilhengere og motstandere av Shamsul Huq i forbindelse med valg av representanter til distriktsrådet, forteller assistenten Kashem Ali. Shamsul Huq's kandidat fikk 3500 stemmer, men manglet 500 på å bli valgt.

Politiske posisjoner

Familiens framtidige posisjon er en annen grunn til at Shamsul Huq fortsatt ønsker å delta aktivt i landsbyens politiske og økonomiske liv. Sønnene hans har ledende stillinger i offentlig og privat sektor. En av dem planlegger å stille som kandidat til parlamentet ved neste valg, en posisjon som gir tilgang til innflytelse, høy lønn og mange privilegier. Da vil han trenge bred støtte fra mange av landsbyene og distriktene i området. ■

– Bistanden undervurderer behovet for lokal kunnskap

HVOR REPRESENTATIV er beskrivelsen av maktspillet i Bhaimara for landsbygda i Bangladesh?

– I alle landsbyer i Bangladesh er det mektige menn med kontaktnett som på ulike måter dominerer det økonomiske og politiske liv. De er også sentrale i spillet om å få kontroll over

«Vi vet fint lite om hvilke hindringer som møter bistanden når den skal gjennomføres i praksis»

bistanden, sier sosialantropologen og bistandsveteranen Eirik G. Jansen.

Han mener at nettopp slike maktforhold og maktspill som man finner i Bhaimara, danner et viktig rammeverk som bistanden opererer innenfor.

– *Har bistandsgiverne vært tilstrekkelig oppmerksomme på dette rammeverket?*

– Etter min mening har vi ikke vært det. Vi har nesten hele vårt fokus rettet mot overordnet planlegging og koordinering på høyt nivå. På det nivået er vi blitt eksperter, men vi vet fint lite om hvilke hindringer som møter bistanden når den skal gjennom-

føres i praksis, sier han.

Ifølge Norad-veteranen, med erfaring både fra Øst-Afrika og Sør-Asia, har moderne bistandsgivere lite lokal kunnskap, tilstedeværelse og nærhet til der hvor bistanden skal vise sine resultater. En årsak til dette er at det er få insentiver og liten forståelse for at vi trenger slik kunnskap på toppen i vårt eget bistandssystem.

– En grundig politisk og økonomisk analyse av lokale forhold hvor vår bistand skal virke, burde være en forutsetning når støtte gis til prosjekter på lokalt plan. Uten dette kan man risikere å gjøre mer skade enn gagn, sier han. ■

Sosialantropolog Eirik G. Jansen (t.h.) sammen med forskeren Nazibor Rahman og den lokale altmuligmannen Keshem Ali.

FOTO: PRIVAT

Jobber du med bistand i et utviklingsland?

Da har du sikkert også noe å fortelle våre lesere.

Om gleder eller frustrasjoner, om hverdag eller fest, om storm eller stille, om politikk eller kultur, om det kjente eller det fremmedartede, om framskritt eller tilbakeslag, eller rett og slett om mennesker du møter langs stien i landsbyen eller i storbyens gater.

Skriv et innlegg til vår populære nettspalte **Utekontoret**.

Maks 4000 tegn.

Send gjerne med bilder.

Send til:

hopseth@yahoo.com

telefon 97 97 80 08

eller 22 24 20 71.

Økonomi

Bistandsbransjen i USA forbereder seg nå på kutt i bistandsbudsjettet. Les mer på denne siden

Budsjettkutt kan ramme nødlidende

Dette er ikke tidspunktet for å kutte i nødhjelpen, advarer bistandsekspertene. Men USA må stramme inn på budsjettet, og amerikanske politikere foreslår kraftige reduksjoner både i langsiktig bistand og nødhjelp. **Av Tiril A. Skarstein**

Dersom det gjennomføres et kutt i matvarestøtten av samme omfang som foreslått, vil det ha store konsekvenser, sier assisterende direktør i USAID Donald Steinberg til Reuters.

Bistandsekspertene reagerer på amerikanske politikeres forslag om å kutte i nødhjelpsbudsjettet på et tidspunkt hvor verdenssamfunnet ikke har klart å komme opp med nok penger til å håndtere sultkatastrofen på Afrikas horn.

En underkomité i Representantenes hus foreslo i slutten av juli å kutte nødhjelpsbudsjettet med rundt 40 prosent, sammenlignet med USAs bidrag to år tilbake i tid. Blant annet er det foreslått at matvarestøtten reduseres. I tillegg går komiteen inn for kutt i den vanlige utviklingsbistanden, i USAs bidrag til FN-organisasjonene og i driftsutgiftene til utviklingsdirektoratet USAID.

Bistandskuttene vil ramme allerede marginaliserte mennesker i de fattigste delene av verden, sier Sam Worthington, leder av InterAction, en paraplyorganisasjon for amerikanske bistandsorganisasjoner.

Store konsekvenser

I 2010 ga USA 0,21 prosent av brutto

nasjonalinntekt i bistand, og landet ligger dermed under gjennomsnittet i OECD-landene på 0,32 prosent.

– USA gir ikke så mye i bistand per innbygger, men er likevel verdens største bistandsland. Et kutt i USAs bistandsbudsjett vil derfor få store konsekvenser, forklarer professor i samfunnsøkonomi ved Universitetet i Oslo, Kalle Moene.

Han frykter også at den økonomiske krisen i Europa vil føre til kutt i bistandsbudsjettene i land som Hellas, Spania og Portugal.

Den store økonomiske usikkerheten i Europa gjør oss alle mer nærsynte og kan i mange land gjøre det vanskeligere å samle støtte om høye bistandsbudsjett, sier Moene.

Han mener at krisen i USA og flere europeiske land nå gjør det nødvendig å tenke gjennom hele bistandsystemet.

– Vi må få på plass et system som er mindre avhengig av de løpende budsjettene i giverlandene, understreker Moene.

Svekker beredskapen

I USA er kuttforslagene et resultat av behovet for å få kontroll på USAs statsgjeld, som har bygget seg opp etter år med høye budsjettunderskudd.

Kalle Moene er professor i samfunnsøkonomi ved Universitetet i Oslo

Forslag til bistandskutt i USA

- Til sammen foreslås det kutt i internasjonal bistand og nødhjelp på 2 milliarder dollar, fra rundt 16 milliarder dollar til rundt 14.
- Utviklingsbistanden kuttes med 18 prosent fra 2,5 milliarder dollar i 2011 til 2,1 i 2012.
- Nødhjelpsbudsjettet kuttes med 12 prosent fra 863 millioner dollar i 2011 til 758 i 2012. Dette er en kraftig reduksjon siden 2010, da budsjettet var på 1,3 milliarder.
- USAIDs driftskostnader skal reduseres med 27 prosent, fra 1,3 milliarder til 982,5 millioner dollar.
- Bidrag til multilaterale tiltak for å bekjempe klimaendringer kuttes fra 248 millioner dollar til null.

Kilde: AlertNet

Republikanerne og demokratene har blitt enige om å kutte 1500 milliarder dollar fra USAs nasjonalbudsjett over de neste ti årene.

Men USAs ambassadør til FNs matvareprogram (WFP) Tony Hall spør likevel i et kritisk blogg-innlegg i The Huffington Post hvordan amerikanske politikere kan foreslå kutt i matvarehjelpen på et tidspunkt hvor Afrikas horn er rammet av en sultkatastrofe.

«12 millioner står i fare for å bli rammet av alvorlig underernæring, sult og død. (...) I mellomtiden vurderer noen av USAs politiske ledere kutt som vil gjøre det umulig for oss å svare på lignende kriser i framtiden», advarer ambassadøren.

«Hjerteløst»

– Det vil jo være helt hjerteløst å kutte i nødhjelpsbudsjettet nå, og der-

som de gjør det, kan konsekvensene bli katastrofale. Det betyr at beredskapen ved sultkatastrofer som nå på Afrikas horn, vil svekkes, sier Moene.

Han tviler på om noen politikere vil ta ansvar for slike kutt. Men han frykter likevel at kuttene kan komme.

Det er ikke bare en statsfinanskrise i USA, det er også en politisk krise. De sidene ved det amerikanske politiske systemet som normalt

« Vi må få på plass et system som er mindre avhengig av de løpende budsjettene i giverlandene »

Kalle Moene, professor i samfunnsøkonomi

■ JORDBRUK

Behov for enorme investeringer

Ifølge en ny rapport fra FAO (FNs organisasjon for ernæring og landbruk) må man investere 11 milliarder dollar årlig, om lag 60 milliarder kroner, i jordbrukssektoren i Afrika sør for Sahara for å kunne skape nok vekst til å brødfø befolkningen innen 2050.

■ JORDBRUKSBUDSJETT

1%

av nasjonalbudsjettet er hva enkelte land i Øst-Afrika bruker på investeringer i jordbrukssektoren, ifølge Eastern Africa Farmer Federation. Dette til tross for at over 70 prosent av befolkningen i regionen er sysselsatt i jordbruket.

Seks år gamle Faranza fikk hjelp fra USAID da hun ble rammet av fjorårets flomkatastrofe i Pakistan. Nå foreslår amerikanske politikere kutt i bistandsbudsjettet som kan ramme den framtidige beredskapen ved lignende katastrofer. FOTO: SCANPIX

framheves som positive med sine «checks and balances», innebærer også store muligheter for å blokkere vedtak. Nå er de samlede mulighetene for vetorett så store at det er vanskelig å få gjennom noe budsjett i det hele tatt. Da blir det lett for politikere å skynde på hverandre, sier Moene.

Ikke avgjort

Det er nemlig duket for politisk dragkamp i Washington. Forslaget om kutt i bistandsbudsjettet har støtte i Representantenes hus, der republikanerne er i flertall, men et budsjett skal også gjennom Senatet. Der sitter demokratene med flest stemmer. I tillegg har presidenten et ord med i laget.

Utenriksminister Hillary Clinton har uttalt at forslaget fra komiteen er bekymringsverdig, og at hun vil be

president Barack Obama om å legge ned veto, dersom forslaget skulle nå så langt. Ikke minst mener hun at kutforslagene rammer hennes mulighet til å bruke bistanden strategisk i utenrikspolitikken.

Ingen tvil

Ambassadesekretær ved den norske ambassaden i Washington, Martin H. Torbergson, som følger prosessen, sier at det ikke er tvil om at bistandsbransjen i USA nå forbereder seg på kutt i bistandsbudsjettet. Samtidig understreker han at det er kompliserte forhandlinger som gjenstår.

Forslaget fra komiteen er en indikasjon på at det er politikere i Representantenes hus, særlig på republikansk side, som mener at det er riktig å kutte i bistandsbudsjettet. Men det er for tidlig å si hva som blir resultatet, påpeker Torbergson. ■

Økokrim anker Norconsult-dom

Ansatte i Norconsult er i tingretten funnet skyldig i medvirkning til grov korrupsjon i Tanzania, men selskapet slapp foretaksstraff. Feil signal, mener Økokrim, som anker saken. **Av Tiril A. Skarstein**

TRE NORCONSULT-ANSATTE ble i Oslo tingrett i juli dømt for medvirkning til grov korrupsjon. De skal ha bidratt til at flere hundre tusen kroner ble utbetalt i bestiktelser til ansatte i vann- og avløpsetaten i Dar es Salaam i Tanzania i perioden 2003–2006.

Tingretten gjorde det klart at de tre handlet på vegne av Norconsult og at vilkårene for foretaksstraff er til stede. Likevel slapp det norske ingeniørselskapet straff.

Vi mener at det er prinsipielt viktig at foretaksstraff benyttes i saker der ansatte har tatt i bruk bestiktelser på vegne av et selskap, sier førstestatsadvokat Arnt Angell, som har valgt å anke saken.

Nå er det opp til lagmannsretten om korrupsjonssaken skal gå en ny runde i rettsapparatet.

Frikjent

Norconsult-direktør John Nyheim var tydelig lettet etter å ha mottatt dommen i Oslo tingrett.

På grunn av anskaffelsesforskriften hadde en dom vært meget alvorlig. I verste fall kunne selskapet gått

Forsvarer Cato Schiøtz (f.v.), Andreas Fjeld Halvorsen og Norconsult-direktør John Nyheim var tydelig fornøyde da selskapet i Oslo tingrett i juli ble frikjent for korrupsjon. Nå har Økokrim anket saken.

på rygg, forklarte direktøren.

«Norconsult kan kritiseres for å ha kommet for sent inn med tilstrekkelige korrupsjonsforebyggende tiltak, med det foreligger også hensyn av vekt som taler mot foretaksstraff», skrev retten i den omfattende dommen som frikjente selskapet.

Retten tok blant annet hensyn til de dramatiske konsekvensene en dom kunne få for selskapet. Selskaper som er dømt for korrupsjon, skal ifølge forskriften for offentlige anskaffelser utestenges fra offentlige oppdrag. Norconsult, som har en rekke oppdrag for det offentlige, blant annet for Norad, sto dermed i fare for å miste rundt halvparten av sin omsetning.

Men aktoratet mener at eventuelle reaksjoner fra oppdragsgivere ligger utenfor straffeloven og ikke burde hatt betydning for rettsaken.

Ansatte dømt

Førstestatsadvokaten er bekymret for signalet som sendes ut når selskapet går fri, mens de ansatte straffes.

En av de tre tidligere prosjektansatte i Norconsult er idømt fengselstraff på seks måneder, hvorav fire måneder ubetinget, mens to andre er dømt til betinget fengsel. En av de tre har valgt å anke saken.

Det er riktig å også reagere mot de ansatte. Men de ansatte handlet på vegne av selskapet og hadde ikke selv noe å tjene på bestikkelsene, understreker Angell.

Han påpeker at bedrifter har ansvar for å ha skikkelige regelverk og rutiner for å forhindre korrupsjon, og at de må sørge for å formidle dette til de ansatte. ■

Norconsult-saken

■ Det norske ingeniørselskapet Norconsult inngikk en joint venture-avtale med to utenlandske selskaper for å fornye og oppgradere et vannforsyningssystem i Tanzania i 2003. Kunden var vann- og avløpsetaten i Dar es Salaam.

■ Tre Norconsult-ansatte ble i Oslo tingrett i juli 2011 dømt for å ha medvirket til at flere hundre tusen kroner ble utbetalt i bestiktelser til ansatte i vann- og avløpsetaten i forbindelse med prosjektet.

■ Retten mente at de tre handlet på vegne av Norconsult, men besluttet likevel ikke å idømme selskapet foretaksstraff.

■ Økokrim, som hadde lagt ned en påstand om 4 millioner i foretaksstraff, har anket saken. Det har også én av de tre ansatte.

30

Meninger

– Det internasjonale samfunn må kreve garanti for Aung San Suu Kyis sikkerhet. Les mer til høyre på siden.

Debatt:

Oljefondet spenner bein for regjeringens

Av Nils Hermann Ranum, Regnskogfondet

LA OSS begynne med det som er bra. Norge har siden Jens Stoltenberg lanserte de norske regnskogsmilliardene på klimatoppmøtet på Bali i 2007 blitt et foregangsland i diskusjonen om bevaring av regnskog. To av verdens viktigste regnskogland, Brasil og Indonesia, vil begge motta 5-6 milliarder kroner dersom de lykkes med å bremse avskogingen. Dette er et viktig tiltak. Norge har gjennom sin innsats bidratt til at det er større internasjonalt fokus

på å bevare regnskogen enn noensinne. Dessverre har Stoltenberg og miljøvernminister Erik Solheim hatt større gjennomslag utenfor våre egne landegrenser enn her hjemme. Gjennom Oljefondet investerer Norge mye mer penger på regnskogsødeleggelse enn vi bruker på å bevare den. Regnskogfondet har funnet at minst 14 milliarder kroner av pensjonspengene våre investeres i selskaper som ødelegger regnskogen. Selskapenes ødeleggende aktiviteter er godt dokumentert, både av Regnskogfondet og utenlandske organisasjoner.

OLJEPALMEPLANTASJER ER den viktigste årsaken til at regnskogen i Sørøst-Asia ødelegges i rekordfart. En rapport fra de to miljøorganisasjonene Environmental Investigation Agency og Telapak rett før sommeren viser hvordan Norge tjener penger på å rasere den samme skogen som vi prøver å redde. Selskapet PT Menteng drev i mai i år ulovlig flatehogst i regnskogen på den indonesiske delen av Borneo for å etablere plantasjoner. Oljefondet har investert 242 millioner kroner i moderselskapet til PT Menteng, Kuala Lumpur Kepong bhd. Dette er åtte

Nils Hermann Ranum er leder for kampanje- og policyavdelingen i Regnskogfondet

ganger mer enn Indonesia så langt har mottatt for å bevare den samme regnskogen.

DEN INDONESISKE organisasjonen Greenomics har i en rapport vist at fem andre selskaper driver ulovlig avskoging i Indonesia. Til sammen eier Norge aksjer for over 1,5 mrd kroner i disse fem selskapene. Oljefondet har også aksjer i selskaper som er beryktet for miljøødeleggende oljevirkosomhet i Amazonas. En av de verste er det spanske oljeselskapet Repsol. Repsol driver oljeleting i et område av Peru hvor det lever

Kronikk:

En bistandspolitisk tidsreise

Av Kjell Roland, daglig leder i Norfund

BISTANDSPOLITIKKEN HAR som mål å bekjempe fattigdom, særlig i de fattigste land i verden. Avstanden mellom Norge, som er på toppen av inntektspyramiden, og de land som er på bunnen, er større enn mange tror. Mange av de viktigste samarbeidslandene i norsk bistand ligger i Øst-Afrika, som Mosambik, Uganda og Tanzania. Forbruket av elektrisitet per innbygger i disse landene er på nivå med Norge på 1920-tallet. For Norge var utbygging av vannkraftressursene ryggraden i moderniseringen og de første viktigste skrittene ut av absolutt fattigdom. Vannkraften var spredd over nesten hele landet. Utbyggingen skjedde ofte i kommunal regi ved utnyttelse av mindre fossefall og etablering av et lokalt distribusjonsnett. Store forpliktelser på kommunenes hånd sammen med partipolitikken (kronen knyttet til gullstandarden) og senere krisen på 1930-tallet, førte til en omfattende gjeldskrise i kommune-Norge. Likevel er ingen i dag i tvil om hvor viktig utbyggingen av vannkraften og elektrifiseringen av landet var.

DAGENS UTFORDRINGER i Øst-Afrika har mye til felles med Norge i 1920 og lite til felles med Norge anno 2011. Det skaper store utfordringer i bistanden. Norge har i dag et av verden mest avanserte kraftsystemer, med skille mellom produksjon, overføring og distribusjon, effektiv

konkurranse om kraften, verdens mest avanserte kraftbørs og avansert monopolregulering av nettene. I Afrika sliter de fleste av landene med akutt mangel på elektrisitet og ustabil strømforsyning. Bistandens utfordring er om den kompetansen vi har utviklet for å løse våre reguleringsutfordringer anno 2011 hadde vært anvendelig om den hadde blitt sendt tilbake i tid og satt til å løse utbygging utfordringene vi hadde i 1920. Det er nettopp det vår bistandspolitikk har forsøkt å gjøre i Øst-Afrika gjennom de siste 20 årene, med et begredelig resultat. Vestens bistandspolitiske tenkning har de siste to tiår vært helt dominert av Verdensbanken og anglosaksisk ideologi (ofte kalt Washington-konsensus). Tanken har vært at strukturreformer av den type vi gjennomførte i kraftsektoren i Norge på 1990-tallet – privatisering og mer markedsbaserte priser – vil løse problemene. Oppskriften var overraskende lik på tvers av land og kontinenter. I dag vet vi at dette ikke virket.

DET VI SER er at utbygging av fornybar energi i Afrika sør for Sahara nærmest stoppet opp på begynnelsen av 90-tallet. Ny elektrisitetsproduksjon har de to siste tiårene i all hovedsak vært basert på tung fyringsolje. Tragedien er at den lille økningen i produksjonskapasitet som har kommet, langt fra har vært nok til å holde følge med befolkningsveksten – produksjonskapasitet per innbygger gikk ned med 20 prosent mellom 1990 og

Kjell Roland er daglig leder i Norfund

FOTO: NORFUND

KRONIKK

Kronikkforslag sendes til even.tomte@gmail.com (maks 7000 tegn inkl. mellomrom)

2008. Elektrisitetsforsyningen har altså blitt stadig knappere og mer forurensende. Denne utviklingen reflekteres i elektrisitetsforbruket: Det gikk ned på 90-tallet, mens man det siste tiåret har sett en svak vekst. Problemet er at økningen i forbruk hovedsakelig har vært basert på tung fyringsolje.

EN VIKTIG DEL av norsk energibistand har vært støtte til myndighetene for å legge til rette for utbygging av vannkraft. I Norge startet vi i 1985 med å lage en Samlet Plan for vannkraftutbygging; en nasjonal forvaltningsplan for å sikre en optimal utbygging eller vern. I bistanden er det også laget Samlet Plan for en rekke u-land. Dessuten er det brukt store beløp på å detaljplanlegge enkeltprosjekter (mulighetsstudier/feasibility studies). Hensikten var å sikre skånsomme og godt gjennomtenkte utbyggingsløsninger og å senke terskelen for at private (eller offentlige) utbygere ville igangsette prosjektene. Dessverre har dette ofte ført til studier for titalls millioner kroner som nå ligger og samler støv i afrikanske departementale hyller. Problemet med mulighetsstudiene er at det ikke har vært noen fornuftig kobling fra utrednings- til investeringsfasen. Et eksempel er en avtale Norge inngikk med Etiopia i slutten av 2009 om å finansiere mulighetsstudier for to store vannkraftprosjekter på Den Blå Nil. Kostnadsrammen var på 135 millioner kroner. Konsulenter ble hyret inn og arbeidet igangsatt. Men i mars i år

viste det seg at etiopiske myndigheter samtidig planla en annen og mye større utbygging lenger nede i Nilen. Et av de norsk-finansierte prosjektene ville faktisk forsvinne i den store dammen myndighetene planla. Men Norge ble ikke informert og etiopiske myndigheter gjorde ikke forsøk på å stoppe de unødvendige utredningene til flere titalls millioner kroner. Hvorfor? Og hvorfor fortsetter norske myndigheter, som over to-tre tiår har brukt tresifrede millionbeløp på mulighetsstudier, å finansiere slike studier som når de er ferdige går rett i et arkiv?

UTFORDRINGENE for vestlig energibistand er flere. Som illustrert med denne bistandspolitiske tidsreisen, er et viktig spørsmål om dagens norske energi eksperter ville vært gode rådgivere for norske kommuner på 1920-tallet. Uganda har i dag et elforbruk på linje med Oslo i 1950. Likevel har vi prøvd å bruke dagens medisin for Norge på landet. En annen utfordring ligger i måten bistanden evalueres. Bistanden er blitt mer opptatt av å være resultatorientert, og det brukes store ressurser på evaluering

« Dagens utfordringer i Øst-Afrika har mye til felles med Norge i 1920 og lite til felles med Norge anno 2011. »

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett OLJEFONDET

Ønsker mer grønne investeringer i utlandet

Oljefondet bør investere mer i penger prosjekter og bedrifter som er miljøvennlige. Det mener **Hanna E. Marcussen** i Miljøpartiet De grønne.

nett AFRIKAS HORN

Møte med katastrofen

Jessie Thomson fra CARE skriver om sitt første møte med sultkatastrofen på Afrikas Horn.

nett GUATEMALA

Livet som UD-praktikant

Ada Nissen og **Anne Håskoll-Haugen** skriver om hvordan det var å være praktikanter på ambassaden i Guatemala City.

regnskogpolitikk

ukontaktede indianere. Felles for de indianergruppene som frivillig lever uten kontakt med storsamfunnet er at de er veldig sårbare hvis de kommer i kontakt med folk utenfra. Sykdommer som er vanlige og ufarlige for oss kan ta livet av en hel landsby hvis noen der smittes.

OLJEFONDET EIER også aksjer i selskapet Occidental, som i over 30 år har sluppet ut store mengder olje i regnskogen i Peru, og i Chevron som nylig ble dømt til å betale 48 milliarder kroner som erstatning for forurensing av regnskogen i Ecuador

gjennom flere tiår. Selskapet nekter å gjøre opp for seg. 12,3 milliarder kroner var de norske investeringene i disse selskapene ved årsskiftet – en økning på nesten 15 prosent på ett år.

Det er godt gjort at Finansdepartementet ikke ser at Oljefondet undergraver det arbeidet andre i regjeringen gjør for å redde regnskogen. Norge krever at regnskogland skal lage nasjonale planer for hvordan de skal ta vare på skogen sin. Kanskje Norge også bør lage en plan for hvordan vår egen regnskogpolitikk skal henge sammen? ■

Debatt:

Hva nå, Burma?

Av **Inger Lise Husøy**

BURMA BEFINNER SEG i en skjebnetid. På den ene siden etableres en sivil regjering og sivile institusjoner og opposisjonsleder Aung San Suu Kyi er løslatt. Samtidig har kamphandlingene i etniske områder økt og mange tvinges på flukt. Etter at statssekretær Espen Barth Eide besøkte landet i mai konkluderte han med at det var en lovende utvikling i Burma.

Fjorårets valg har ikke ført til nevneverdige bedringer av demokrati og menneskerettigheter, og det har ikke vært noen løslatelse av politiske fanger av betydning. Nyvalgte parlamentarikerne har et svært begrenset spillerom.

Suu Kyis parti National League for Democracy (NLD) er forbudt, og politisk arbeid er risikabelt. På hennes forrige reise i 2003 ble hun utsatt for attentat av regimets folk. Det er derfor viktig at det internasjonale samfunn krever garanti for hennes sikkerhet og at hun, NLD og andre politiske aktører gis reell politisk frihet.

Det er viktig å forstå at militæret vil fortsette å ha avgjørende makt i Burma i årene fremover, og at det ikke er etablert et system med sivil kontroll over militæret. Parlamentet har ikke vanlig lovgivende og budsjettbestuttende makt. Den nye regjeringen består av tidligere generaler som har ikledd seg sivile klær, og presidenten var statsminister un-

der militærjuntaen. Seniorgeneral Than Shwe, som ledet juntaen frem til ny sivil regjering var innsatt, spiller fortsatt en viktig rolle i kulissene.

Landets utvikling vil først og fremst avhenge av regimets egne beslutninger og hvilke krefter som har størst innflytelse i regimets ledersjikt. Derfor er det avgjørende å støtte de krefter som arbeider for en genuin demokratisk prosess, også i militære kretser.

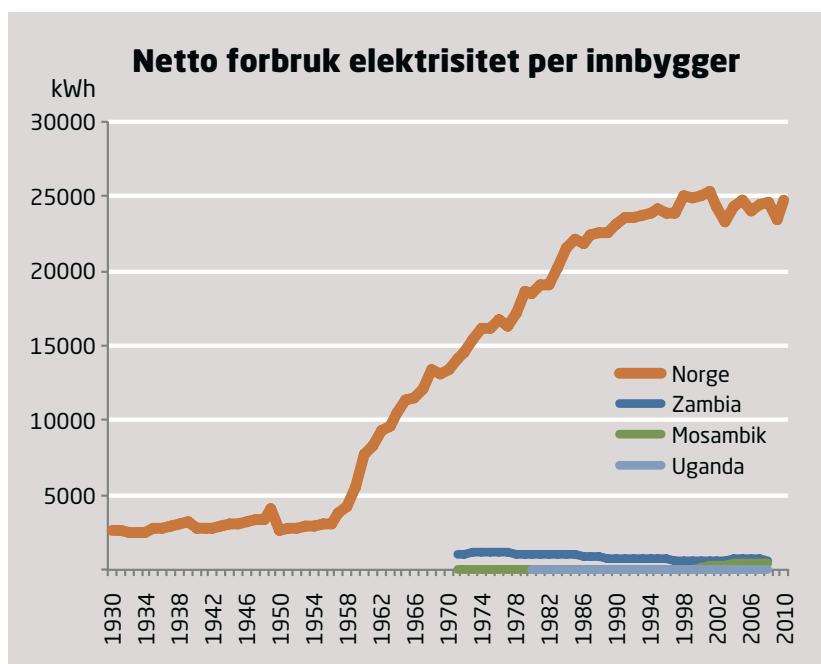
Norges engasjement må være forankret i representative krefter innenfor den politiske opposisjon og etniske nasjonaliteter og må unngå å legitimere regimet. Det må stilles strenge krav til regimet om å følge opp annonsert politikk gjennom praktisk handling, og støtte positive endringer.

Burmas generaler har gjennom mange år maktet å holde det internasjonale samfunn stangen gjennom å signalisere at positive endringer er på gang. Norge bør derfor ha en sindig vurdering av den reelle situasjonen i Burma, og unngå de fallgruver tidligere prosesser har strandet i. ■

« Fjorårets valg har ikke ført til nevneverdige bedringer av demokrati og menneskerettigheter »

Inger Lise Husøy er daglig leder i Den norske Burmakomite

ger. Men hvorfor har ingen oppdagat at tross betydelig energibistand er utbyggingen av produksjonskapasitet nesten stoppet opp? Problemet er at vi evaluerer enkeltprosjektene: En gjennomført mulighetsstudie er vellykket når den er avsluttet, likeså et opplæringsprogram for de ansatte i energidepartementet. Men ingen spør seg om vi løser samfunnsproblemen – om det faktisk fases inn flere megawatt eller om det fører til økonomisk utvikling!

DET AFRIKA TRENGER er mer energi. For at det skal skje miljøvennlig, krever det i første rekke utbygging av det store vannkraftpotensialet som finnes. Det Afrika har fått nok av de siste tiårene, er gode råd, opplæring der vi skal eksportere våre løsninger og nye studier. Vi må ta et oppgjør med forestillingen om at vi kan alt (i Afrika) mye bedre enn dem. Det kan vi ikke! Ikke minst bistanden på energiområdet har vist det. Vi må ha

større ydmykhet for de land vi jobber med. Men det betyr selvsagt ikke at Norges løsninger i 1920 er anvendelige i Tanzania i dag. Det er mye å lære siden den gang og mye kan gjøres bedre. Skal Norge bli mer nyttig for Øst-Afrika på energiområdet, må vi tilbake til den gang vi bygget kraftverk og finne gode måter å støtte elektrifiseringen på. Min påstand er at vi gjorde dette bedre på 1980-tallet.

STATSMINISTER STOLTENBERG ledet på oppdrag av FN en gruppe som skulle utrede nye måter å finansiere klimatiltak i utviklingsland. Konklusjonen var at det er nødvendig å mobilisere 100 milliarder dollar per år, og at en stor del av dette må skje i form av privat kapital. Ikke minst forutsetter u-landenes deltakelse i internasjonal klimapolitikk at vi lykkes med å bistå dem med å bygge ut fornybar energi i stor skala. Afrikas store vannkraftpotensial er i så måte en lavhengende frukt. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

32 Bakerst

Perlesmykkenes hemmeligheter

Av Victoria Buhanza

AFRIKANSKE kvinner har mange hemmeligheter. En del av dem er knyttet de fargerike perlene som brukes til å lage suvenirer til utenlandske turister. Jeg vil fortelle om noen mysterier og hemmeligheter som er knyttet til slike perler.

Perlesmykker er nemlig langt mer enn bare pynt i Afrika. De kan blant annet brukes til å fortelle om verden hvem man er, hva man tror på, hva man føler og til å uttrykke politiske meninger.

Perletradisjonen brukes av de fleste stammene i Tanzania. De fleste kvinner bruker perler til pynt, i halsbånd og armbånd. Perlebånd rundt livet brukes i mange kulturer av kvinner som skal gifte seg. Midjeperlebånd har flere ulike hensikter og antakelig enda flere ulike former.

Tradisjonelt har afrikanske kvinner båret perler rundt livet under klærne,

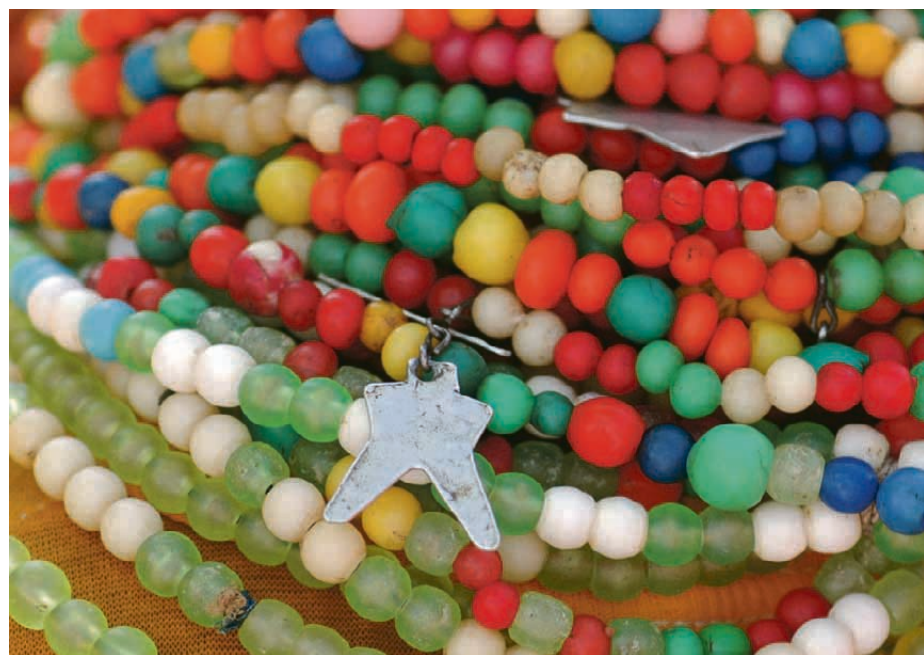
Sett fra SØR

Victoria Buhanza er tanzaniansk frilansjournalist og bistandsarbeider, for tiden bosatt i Sør-Afrika.

mens i noen kulturer er de blitt båret med stolthet utenpå klærne eller rundt en naken midje. Og i atter andre er det forbudt å vise frem perlene rundt livet; dem er det bare den kommende ektemannen som skal få se.

Perler rundt livet er et symbol på kvinnelighet. Perlene er uløselig knyttet til det å bli kvinne i Afrika. Unge kvinner begynte å bære slike perler når de hadde fått sin første menstruasjon, som en markering av deres overgang fra å være pike til å bli kvinne. I noen områder er midjeperlebånd gaver som gis til kvinner som skal gifte seg. I andre områder brukes perlebåndene rundt midjen når kvinner er gravide, eller kvinnene tar dem på seg når de vil forføre sin ektemann.

PERLENE, SOM BÆRES for å fremheve midjen, hjelper kvinner til å holde på fasongen. De skal også hjelpe kvinnene til å holde på mannen sin,

og de gir dessuten bæreren beskyttelse mot besettelsestanker og onde ånder. I noen matriarkalske samfunn er perlebåndene rundt midjen både pynt og medgift. Den kommende ektemannen gir da sin tilkommende et sett perlebånd som både omfatter midjebånd og perlebånd for halsen, armene, håndleddene og anklene.

I Tanzania var det opprinnelig såkalte Swahilifolk – som betyr folk

som bor langs kysten – som brukte perlebåndene, men etter hvert ble de også tatt i bruk av mange stammer inne i landet. Det var hovedsaklig folk fra landsbygda som bruker perlene; kvinner i middelklassen brukte i stedet gull, sølv, diamanter og andre edelstener. De har sett på bruken av perler som en usivilisert tradisjon. Dette har imidlertid endret seg blant annet fordi lokale designere har be-

Kritiker i 20 år

Redaktør i Development Today, Bjørn H. Amland, har gjort seg til uvenn med en rekke informasjonssjefer. Men etter 20 år med kritisk bistandsjournalistikk innrømmer han at han egentlig liker folk i bistandsbransjen. **Av Tiril A. Skarstein**

Inne i bistandsbransjen er det mange engasjerte mennesker, og jo eldre en blir desto mer liker en kanskje folk. Det er mange en får stor respekt for, men vi må stille også dem de vanskelige spørsmålene, sier Amland.

Det er i år 20 år siden han og en gruppe kolleger opprettet det uavhengige bistandsmagasinet Development Today. Målet var å drive gravende og kritisk journalistikk om de nordiske landenes bistand.

– Vi kjørte en ganske aggressiv stil i starten, men det var nødvendig for å markere oss og synliggjøre hva Development Today var, forklarer Amland.

Snart hang informasjonssjefer fra diverse bistandsorganisasjoner på tråden for å fortelle hva de syntes om det nye bidraget til bistandsjournalistikken. Redaktøren minnes sine telefoner fra Afrikabanken, EU og organisasjoner i Oslo.

Norad på nakken

Development Today var en motreaksjon på datidas rådende oppfatning hos mange om at bistanden skulle skjermes fra enhver kritikk. Amland hadde som ung journalist reist på reportasjereiser til bistandslandet Tanzania, og han var overrasket over hvordan de kritiske spørsmålene ble mottatt.

– Jeg reagerte på at det var forventet at en skulle drive en annen type journalistikk om en skrev om bistand enn om en skrev om andre ting, minnes Amland.

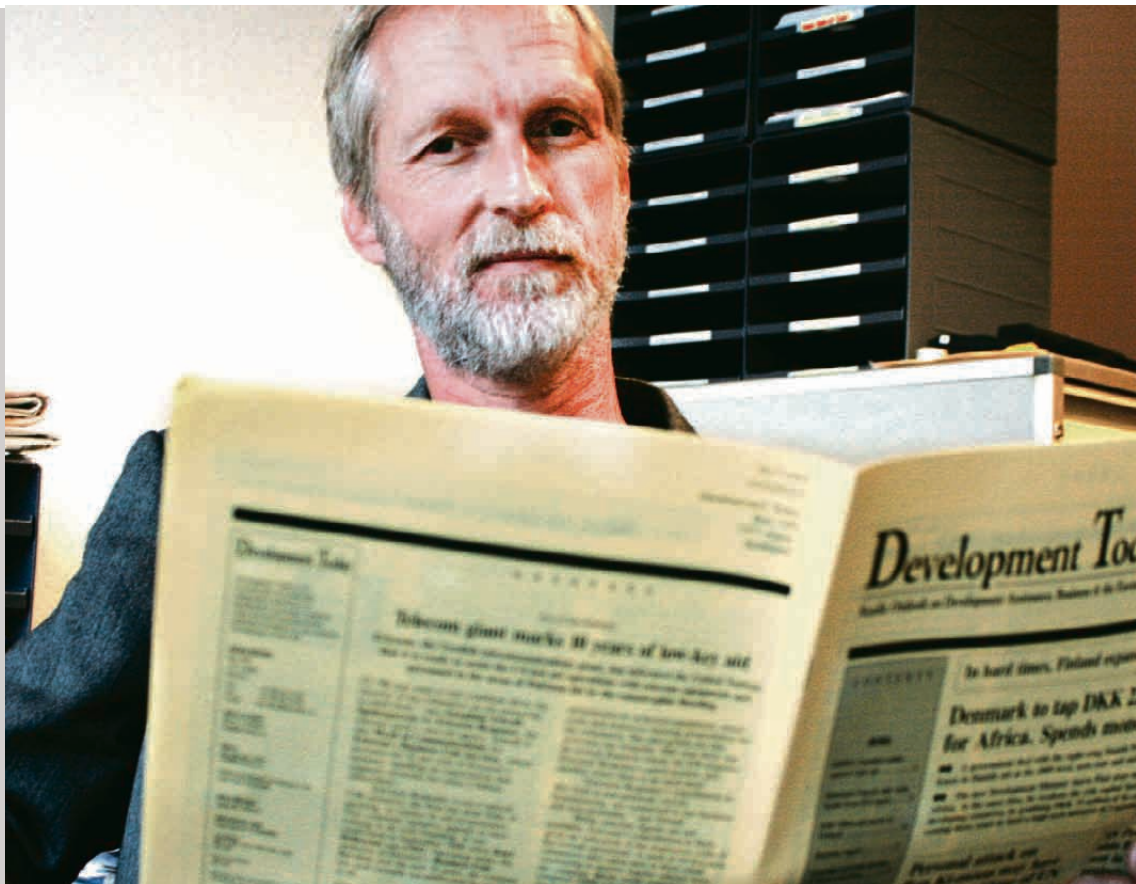
Han forteller at han fikk ansatte i Norad på nakken, men legger fort til at han nå er blitt venn igjen med flere av dem han den gang la seg ut med. Men fortsatt mener han at bistandsbransjen må bli bedre til å tåle kritikk.

– De som jobber med bistand, er godt utdannede folk som ønsker å bidra til en bedre verden. Å skrive kritisk om deres virksomhet kan absolutt være ømtålig. Men jeg mener det er i bistandens interesse at vi har en kritisk journalistikk om bistanden slik vi har det på alle andre områder i samfunnet, understreker han.

Gründerånd

I 1991 kom den første utgaven av Development Today. Amland var 34 år og hadde både journalistikkutdanning og studier i antropologi, sosialøkonomi og sammenlignende politikk bak seg. Sammen med en gruppe journalistkolleger leide han et kontor i Dagbladets bakgård der de fikk slippe inn for tusen kroner i måneden, og de knyttet til seg frilansere i de andre nordiske hovedstedene.

– Vi var en syv-åtte stykker som jobbet med å få prosjektet opp å gå. Det var skikkelig gründerånd i grup-

HVEM?

■ Redaktør i Development Today.

■ Var med å starte opp det uavhengige bistandsmagasinet som nå er 20 år.

pa, og det ble lagt inn en masse gratisarbeid fra alle sammen, sier Amland.

Han innrømmer samtidig at bladet aldri ble den økonomiske suksessen de hadde håpet på.

Økonomisk uavhengig

For å få det til å gå rundt tar avisas to fast ansatte journalister nå enkelte jobber ved siden av. Amland har hatt en hektisk sommer med rapportering for nyhetsbyrået Associated Press og skal snart i gang med et bokprosjekt. Prosjektet skal ta ham tilbake til Tanzania der karrieren som bistandsjournalist startet.

Bokprosjektet kommer godt med, for i Development Today har reisebudsjettene vært stramme. Å skulle ta imot økonomisk støtte har likevel

aldri vært aktuelt. Det er nettopp den økonomiske uavhengigheten som gjør at Development Today skiller seg ut fra andre blader om bistand, mener Amland.

Redaktøren er blitt 20 år eldre og noe mindre aggressiv i stilen, men avisa ser omtrent ut som den gjorde den gangen i 1991: 12 sider i A4-format

«Jeg reagerte på at det var forventet at en skulle drive en annen type journalistikk om bistand enn om en skrev om andre ting»»

Perler er et symbol på kvinnelighet.

kunstnere lager vakre, tradisjonelle perlesmykker, men det er også en del som er kreative og utvikler nye ideer for nye og moderne smykker ved å bruke de tradisjonelle perlene.

Masaikulturen er en av de største turistattraksjonene i Tanzania. Masaiene brukte perlesmykker som gaver til nygifte par, og disse smykkene er fargerike, med en egen betydning for hver farge. Rødt for mot, fare, styrke og enhet. Blå står for himmelen, som sørger for vann til kveget. Grønt representerer gresset, som er mat for kveget. Orange er gjestfrihet, hvitt betyr renhet, som melk fra kuene, og svart står for menneskenes lidelse. Mange masai-kvinner har etter hvert skaffet både seg og familien sin et levebrød gjennom å lage smykker som de selger til turistene. Dette har igjen inspirert andre kvinner i Tanzania og vist at det er mulig for kvinner både å drive forretninger og å forsørge seg og familien sin. ■

gynt å lage perlebånd med ulikt utseende for ulike anledninger.

I DAG ER BRUKEN av perler akseptert av mennesker i alle klasser og brukt som smykker ved ulike anledninger, for eksempel i brylluper. Det fins et bredt utvalg av ulike former og fasonger av smykker som tilbys turistene i suvenirbutikker, men de fleste turister kjøper perler. Noen

Portrett

Bjørn H. Amland mener det er i bistandens interesse at noen følger kritisk med på hvordan bistandspengene blir brukt.

FOTO: TIRIL A. SKARSTEIN

er stiftet sammen. Titlene er på størrelse med notis-overskriftene i VG. Nesten helt uten bilder. Mens prisen for den økonomisk uavhengige journalistikken er stiv: godt i overkant av en hundrelapp per utgave.

– Det er ikke akkurat for 'folk flest'?

– Nei, vi henvender oss til beslutningstakere og driver ikke folkeopplysning. Men det hender jo at sakene våre snappes opp av de store mediene, påpeker Amland.

Unntatt offentlighet

Mangelen på økonomisk suksess har blitt veid opp av journalistiske oppturer, mener redaktøren.

– Ikke minst er jeg fornøyd med vår dekning av korrupsjonsskandalen i Verdensbanken.

Amland forteller inngående og engasjert om hvordan avisa fulgte saken tett over flere år.

– Jeg husker spesielt en stor sak der vi vinklet på de massive korrupsjonsproblemene i Verdensbanken. Banken fortalte senere at de hadde gått gjennom framstillingen i detalj, men ikke funnet en eneste feil. Det eneste de var uenige i var konklusjonen, smiler han.

Norge bør lære

Flere svenske firmaer var involvert i korrupsjonsskandalen, og svenske myndigheter var flinke til å utlevere dokumenter. Amland mener både Norad og Utenriksdepartementet har en del å lære av vår nabo i øst når det gjelder behandling av innsynsbegjæringer.

– Hvis vi jobber med noe som er viktig, får vi ofte avslag. Mye har skjedd de siste 20 årene, og Utenriksdepartementet har blitt flinkere til å komme med gode begrunnelser for sine avgjørelser, men fortsatt synes jeg det er altfor mye hemmelighet av dokumenter knyttet til norsk bistand, sier den uavhengige kritikeren.

Han mener folk har rett til å få innsyn i hvordan norske skattepenger brukes i utlandet, et argument han gjerne gjentar.

Må tåle kritikk

– Men kan kritikken ta knekken på bistanden?

– Hvis det er slik at det vi driver med i norsk bistand ikke tåler offentlig innsyn, da burde vi kanskje slutte med det. Så enkelt er det. Om vi avdekker kritikkverdige forhold i norsk bistand, så kan jeg ikke la være å skrive om det fordi Fremskrittspartiet kan komme til å bruke saken som et argument for bistandskutt, understreker Amland. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Fra hvilken oldtidsby kom Abraham i Bibelen?

3 Hva heter kanalen som går fra Rødehavet til Middelhavet?

4 Hva var det tidligere navnet på Sri Lanka?

5 Har en dromedar to pukler?

6 Et høyt utropstårn ved en moské kalles?

7 Hva heter den nye direktøren for NUPI?

8 Hva er Polisario?

9 Bolivia har to offisielle hovedsteder. Hva heter de?

10 Brasil produserer mest kaffe i verden. Men hvilket land produserer nest mest?

11 Hva heter varianten av kinesisk som folk flest snakker i Hong Kong?

12 Hvilket ulovlig produkt er Colombia hovedeksportør av i verdenssammenheng?

13 Hvor jobbet Villa Kulid for hun ble Norads direktør?

14 Når ble Mahatma Gandhi skutt og drept?

15 Hvilke land grenser til Swaziland?

16 Hva heter Malis sagnomsuste by som nå er et islamsk lærested?

17 Hva slags kraft driver kjøretøyet rickshaw framover?

18 Hvor kommer fotballspilleren Emmanuel Adebayor fra?

19 Hva heter det karakteristiske fjellet og landemerket ved byen Cape Town?

20 Når ble organisasjonen Oxfam grunnlagt?

Ekspertnøtter

1 Hva er en manul?

2 Hvilke 4 land i utgjør Sør-Amerika i spillet Risk?

3 Hvilke øyer var det Charles Darwin besøkte i 1935?

19

SVAR: 1: Salva Kiir Mayadit, president i Sør-Sudan. 2: Ur. 3: Suez kanalen. 4: Ceylon. 5: En. 6: Minaret. 7: Ulf Sverdrup. 8: Frigjøringbevegelse fra Vest-Sahara. 9: Sucre og La Paz. 10: Vietnam. 11: Kantoneseisk. 12: Kokain. 13: Olje- og Energidepartementet. 14: 1948. 15: Mosambik og Sør Afrika. 16: Timbuktu. 17: Personen som løper foran og trekker den etter seg. 18: Togo. 19: Table Mountain. 20: 1942.

Ekspertnøtter: 1: En asiatisk villkatt. 2: Brasil, Argentina, Peru og Venezuela. 3: Galápagosøyene.

34 Bakerst

Bokanmeldelse:

En dyp kløft i Sør-Afrika

Av Tuva Bugge

DIEPSLOOT, som på afrikaans betyr dyp kløft, er en uformell bosetting noen kilometer unna de store kjøpesentrene og kasinoene for de rikeste i Johannesburg. Fra hovedveien ser man skurene plassert tett i tett. Her dominerer arbeidsledighet, og voldsstatistikken er skyhøy. Bosettingen oppstod i overgangen fra apartheid til demokrati, og er dermed et produkt av det nye Sør-Afrika. Den bærer allikevel med seg mye fra apartheidtiden

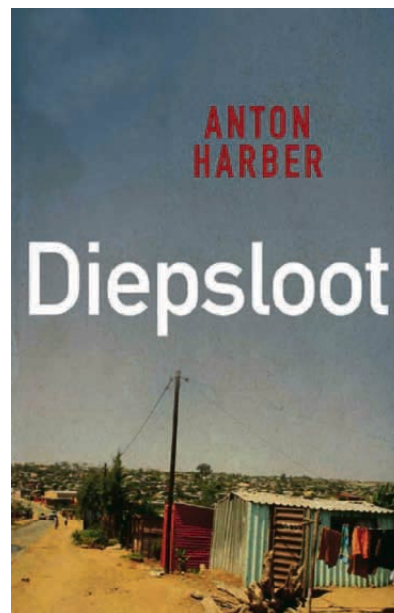
Bosettingen kom i søkelyset etter voldelige angrep og drap motivert av fremmedfrykt i 2008 og 2009. Dette var historier som rystet hele Sør Afrika, men som få gikk i dybden av for å forstå roten til. Den anerkjente sørafrikanske journalisten Anton Harber gjør med boka *Diepsloot* et dybdykk for å beskrive på hva som hindrer utvikling i området.

I motsetning til kjente townships som Soweto og Khayelitsha har ikke Diepsloot status som lovlig bebyggelse, noe som igjen betyr at myndighetene er fraværende. Beboerne har derfor tilpasset sin egen orden og struktur gjennom lokalkomiteer som

patruljerer gatene om natta, samfunnsdomstoler for å opprettholde en form for lov og orden og gjøre noe med kriminaliteten i området. ANC prøver nå å innføre kontroll i området gjennom formelle strukturer og bygging av en politistasjon, som fremdeles bare er halvferdig. Det er imidlertid vanskelig å opprettholde orden i et område hvor det knapt finnes kjørbare veier, og hvor politi lett blir tallmessig underlegne. For å innføre orden blir myndighetene nødt til å «rydde opp» i den tette labyrinten av skur, som betyr å tvangsflytte folk med lovnader om hus andre steder.

« Det som virker som en uoversiktlig jungel av blikkskur, elendighet og håpløs fattigdom, tilfeldig og irrasjonell vold og manglende lov og orden, har ved nærmere øyesyn en egen logikk og kompleksitet »

Anton Harber:
«Diepsloot»
Jonathan Ball
Publishers,
Johannesburg &
Cape Town, 2011

En inngjerdet åpen slette ligger klar for bygging av de lovede statssubsidierte husene. Området har imidlertid blitt svøpt i politiske stridigheter. Problemet er ikke bare at antallet mennesker som trenger hus for å kunne «rydde opp» i den nåværende bebyggelsen ikke vil kunne få

plass på den allokerte eiendommen, men også at det allerede bor noen der – en fredet frosk.

Boka gir et rikt og nyansert bilde av livet i bosettingen gjennom intervjuer og observasjoner av lokale politikere, samfunnsengasjerte, kirkeledere, kunstnere, organisasjonsarbeidere og vanlige folk på gata. Det som fra utsiden virker som en uoversiktlig jungel av blikkskur, elendighet og håpløs fattigdom, tilfeldig og irrasjonell vold og manglende lov og orden, har ved nærmere øyesyn en egen logikk og kompleksitet. For de sørafrikanske myndighetene er problemet definert som leveranse av tjenester, men Diepsloot viser at problemene er mer komplekse og dypere enn som så og at tilsvaret dermed blir utilstrekkelig. Mens den fredede frosken kveker høyt tvers over veien, kjemper Diepsloots beboere for å få gehør for sine behov. ■

Tuva Bugge er juniorekspert ved FNs utviklingsprogram i Johannesburg og tidligere medlem av Fellesrådet for Afrikas informasjonsutvalg.

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på en ukentlig nyhetstjeneste fra Bistandsaktuelt. Du får det – sammen med ukens karikaturtegning – rett inn på din pc!

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

**BISTANDS-
AKTUELT**

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Andrew Preston begynner i oktober som daglig leder i Forum for Utvikling og Miljø. Han har bakgrunn fra FORUMS styre og som daglig leder i Foreningen for internasjonale vannstudier (FIVAS). Preston har lang fartstid fra ulike organisasjoner.

Elin Enge går i oktober fra å være daglig leder i ForUM til stillingen som utviklings- og bistandspolitisk rådgiver for samme organisasjon.

Mona Wærnes begynte i juni som informasjonsansvarlig i Forum for Utvikling og Miljø.

Wærnes er samfunnsgeograf, har tidligere jobbet som politisk rådgiver og samfunnskontakt i Unge funksjonshemmede og som kommunikasjonsrådgiver i Sosialistisk Venstreparti.

Siri Luthen er ansatt i vikariat som rådgiver med tema næringslivets samfunnsansvar i Forum for Utvikling og Miljø.

Hun er statsviter fra Universitetet i Oslo, og skrev masteroppgave om statlig eierskap og samfunnsansvar. Luthen har flere år bak seg i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond, og har tidligere jobbet i Utlendingsnemnda.

Ministerråd **Arve Ofstad** ved ambassaden i Sudan blir ny ambassadør i Lusaka, Zambia. Avdelingsdirektør **Terje Theodor Nervik** blir ambassadør i Kuala Lumpur, Malaysia, mens underdirektør **Alf Arne Ramslien** utnevnes til ambassadør i Kathmandu, Nepal. Seniorrådgiver **Bård Hopland** blir Norges nye mann i Asmara, Eritrea. **Tor Wennesland** flytter fra de palestinske områdene til ambassadeboligen i Kairo.

Leiv Lunde er ansatt som ny direktør ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI). Han

vil tiltre etter årsskiftet og overta etter Peter Johan Schei som da går av med pensjon. Lunde er i dag spesialrådgiver i energi- og klimapolitikk i Utenriksdepartementet og har tidligere bl.a. ledet Refleksprosjektet om norske utenrikspolitiske interesser samme sted. I perioden 1997–2000 og i 2005 var han statssekretær for utvikling. Lunde er utdannet statsviter fra Universitetet i Oslo.

Tore Gullaksen har begynt som ny administrasjons- og Innsamlingsleder i CRN –

Christian Relief Network. Han kommer nå fra en stilling som seniorrådgiver i Bring Dialog AS, men har tidligere mange år bak seg i Strømmestiftelsen og senere som leder i ulike Orkla media selskaper.

Marit Toppe Berg har begynt som ny kommunikasjonsleder i CRN –

Christian Relief Network. Hun kommer fra en stilling i markedsavdelingen på Universitetet i Agder som blant annet grafisk formgiver. Hun har tidligere mange år bak seg i Strømmestiftelsen.

Mathias Bertram (28) er ansatt som ny økonomi- og administrasjonsleder i HimalPartner,

tidligere Tibetmisjonen. Han er utdannet Bedriftsøkonom fra Handelshøyskolen BI i Oslo. Fra før har han en Bachelorgrad i «Interkulturell forståelse» fra NLA i Bergen og to opphold i Kina, et studiehalvår i 2006 og 9 måneder i jobb 2009–10.

Bernt G. Apeland (46) er ansatt som ny generalsekretær i UNICEF Norge.

Han kommer fra stillingen som kommunikasjons- og markedsdirektør i Røde Kors.

Liv Tørres (50) blir ny generalsekretær i Norsk Folkehjelp. Tørres kommer fra stillingen som politisk rådgiver i

Arbeidsdepartementet. Hun etterfølger Orrvar Dalby som har vært konstituert i stillingen siden desember 2010.

Kristin Hetle er ansatt som direktør for strategiske partnerskap i UN Women. Hun skal lede avdelingen i UN Women som har ansvar for partnerskap, sivilsamfunn, kommunikasjon og ressursmobilisering. Hetle er for tiden kommunikasjonsjef i Arbeidsdepartementet. Fram til 2008 ledet hun medietjenesten til UNFPA, og har tidligere arbeidet i Norges Røde Kors og Miljøverndepartementet.

Øistein Mjærum er ansatt som kommunikasjons- og markedsdirektør i Røde Kors.

Han kommer fra stillingen som seksjonsleder for næringsliv og samfunnsansvar i Røde Kors. Mjærum har tidligere vært stabssjef og spesialrådgiver på Oslosenteret for fred og menneskerettigheter. Fra 2001–05 var han politisk rådgiver på Statsministerens kontor. Mjærum er 37 år og kommer fra Ringsaker i Hedmark.

Kristin Clemet fortsetter som styreleder i Norfund. Miljø- og utviklingsminister

Erik Solheim har utnevnt nytt styre for statens investeringsfond Norfund. Det nye styret består av: Kristin Clemet, styreleder, Oslo. **Stein Tønnesson**, styremedlem, Oslo. **Borghild Holden**, styremedlem, Oslo. **Svein Tveitdal**, styremedlem, Froland. **Finn Jebsen**, styremedlem, Oslo. **Anne Kristin Sydnes**, varamedlem, Oslo.

Sigurd Kihl startet i juni i et 6 måneders engasjement i Avdeling for sivilt samfunn i Norad.

Anita Romano hadde sin siste dag i Norad 30. juni og har begynte på ambassaden i New Delhi fra august.

Tidligere statsminister **Kjell Magne Bondevik** skal kjempe for barns utdanning i fattige land i et nytt, internasjonalt panel. Panelet ledes av Stor-

britannias tidligere statsminister **Gordon Brown** og **Graca Machel**. Det er organisasjonen Global Campaign for Education som står bak panelet. Det er en allianse av frivillige organisasjoner og lærerforeninger fra 180 land.

Hjørdis Maria Longva byrja som informasjonsassistent for Noreg på Verdas

matvareprogram sitt nordiske kontor i juli 2011. Ho har utdanning innan retorikk og nordisk frå Universitetet i Bergen og Københavns Universitet og er elles engasjert som redaktør for det studentpolitiske magasinet Kudos og for Reception, tidsskrift for nordisk litteratur, i København.

Per Øivind Landemoen er ansatt som ny fagsjef i inter-

nasjonal avdeling i Norges Røde Kors. Landemoen kommer fra Midtøsten-seksjonen i utenriksdepartementet hvor han jobbet særlig med Norges engasjement i De palestinske områdene. Han har tidligere vært stasjonert ved Norges FN-delegasjon i New York og ved ambassaden i Kairo. Landemoen har gått UDs aspirantkurs er utdannet statsviter.

Svein Bæra blir kommunikasjonsrådgiver hos Utviklingsministeren. Han går fra

stillingen som ministerråd ved ambassaden i Dar es Salaam til Utviklingsministerens presse- og kommunikasjonsenhet i Utenriksdepartementet. Svein Bæra har vært ministerråd i Dar es Salaam siden 2008.

Christian Egge begynner som prosjektleder for Rio2012-arbeidet til Forum for

Utvikling og Miljø i august. Han har tidligere arbeidet i jordbruk, som sjømann, som lærer og kurs- og konferansearrangør. Han har utgitt bøkene «Frihetens Vilkår» i 2007, og «Levende Økonomi» i 2011.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
heop@norad.no

Ingvild Sahl
sahlmedia@gmail.com

Tiril A. Skarstein

tiril.skarstein@gmail.com

Even Tømte

Even.tomte@gmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Redaksjonsråd:

Nora Ingdal
Markus Nilsen
Ane Sigurdsson Mygland
Kjell Terje Ringdal
Asle Toje

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

22 24 20 30 (sentralbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 21 33 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 22 24 20 59

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 23. aug. 2011

Opplag denne utgaven:

18 400 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca. 23. sept.

Sjekk ledige stillinger på global.no

global

Norad

Lyser opp landsbyer med råbillig solenergi

Med et rimelig mini-solcellepanel kan fattige dekke sitt energibehov og hjelpe miljøet i ett og samme håndslag, mener britisk gründer. Nå får han norsk millionstøtte. **Av Ingvild Sahl**

Nesten en fjerdedel av verdens befolkning, 1,4 milliarder mennesker, lever uten tilgang på elektrisitet. Mange av dem bruker store deler av sin inntekt på miljøfiendtlige energikilder som parafin eller batterier. Det vil engelskmannen Andrew Transwell i ToughStuff gjøre noe med.

– Jeg ble etter hvert overbevist om at verdiskaping gjennom næringsvirksomhet er et bedre verktøy for å bekjempe fattigdom enn gaver og bistand, sier han til Bistandsaktuelt.

Solgte konsulentbyrået

Transwell, som har bakgrunn som konsulent i en rekke internasjonale firmaer, valgte å selge sitt eget konsulentbyrå for å satse alt på ToughStuff. Bedriften har utviklet et rimelig solcellepanel som kan brukes til å lade en egenutviklet lampe, drive en radio eller lade mobiltelefoner. Fra 2009 til 2011 har firmaet solgt over 750 000 produkter, hovedsakelig på Madagaskar og i Øst-Afrika.

Transwell besøkte nylig en landsby på Madagaskar som tidligere lå helt mørklagt om natten. Nå kom det lys ut av hver eneste hytte.

– En kvinne i ett av husene satt på gulvet og sorterte varene sine. Barna gjorde lekser og i bakgrunnen surret radioen. Jeg spurte henne om hva som var det viktigste med å få elektrisitet. Da svarte hun; Det gjør det mulig for barna mine å gå på skolen, forteller Transwell, som besøkte Norge i forbindelse med en næringslivskonferanse tidligere i sommer.

95 kroner

I Kenya selges en pakke med et solcellepanel, batteri og lampe for 18 dollar eller rundt 95 kroner. Fattige som ikke har råd til en slik invest-

«Jeg ble etter hvert overbevist om at verdiskaping gjennom næringsvirksomhet er et bedre verktøy for å bekjempe fattigdom enn gaver og bistand»

Engelskmannen Edward Transwell solgte konsulentbyrået sitt for å satse på utviklingen av det billige og enkle solcellepanelet ToughStuff. Nå har firmaet hans fått støtte fra blant annet Norfund. FOTO: INGVLID SAHL

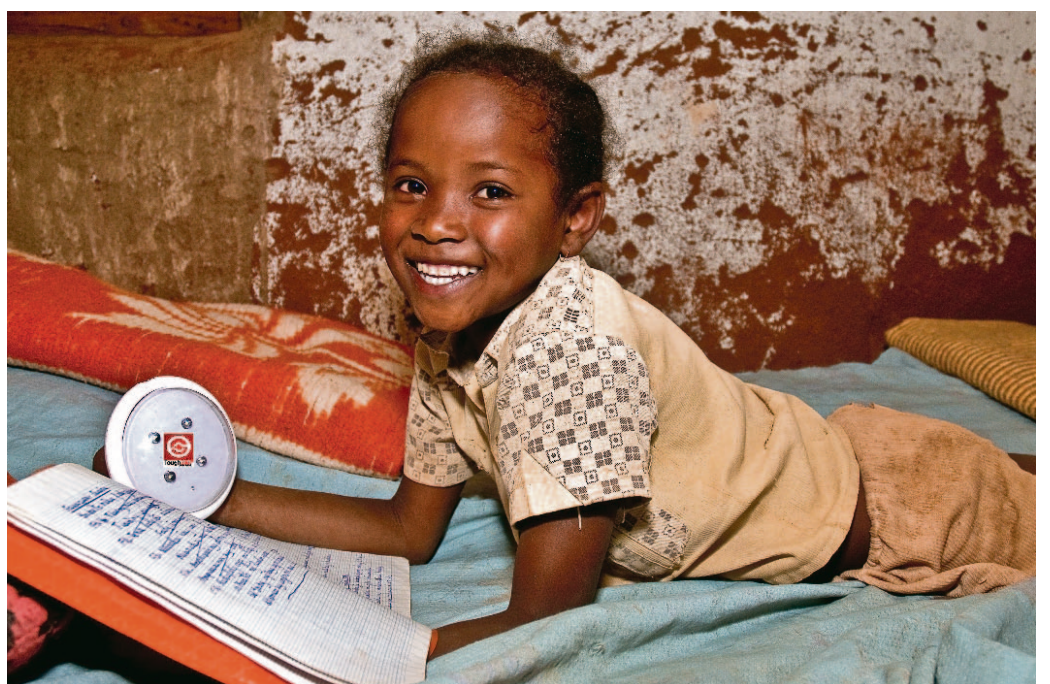
ring, kan leie produktene fram til de har nedbetalt dem. Mens noen kjøper solcellepanelet til eget forbruk, starter andre små bedrifter som leier ut utstyret for en billig penge til folk i landsbyen.

– Produktene har mellom 10 og 20 års levetid, og er så robuste at de kan trampes på og kastes ut fra høye bygninger uten å bli ødelagt, forklarer Transwell, mens han balanserer hele kroppsvekten sin på en av lampene.

Støtte fra Norfund

I vår besluttet Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) å investere 33 millioner kroner i firmaet. Så langt har ingen av investorene tatt ut fortjeneste, men alle inntektene har blitt reinvestert i selskapet.

– Etter hvert vil investorene våre kreve at de tjener penger på dette. Men også de er opptatt av det overordnede målet om å skape sosiale

Den egenutviklede lampen som følger med solcellepanelet kan gi lys til lekselesing. Til nå er det solgt om lag 750 000 paneler og tilknyttede produkter som lamper og radioer. FOTO: TOUGHSTUFF

ringvirkninger. De vil derfor bruke overskuddet til å reinvestere i andre selskaper som arbeider for det samme målet som oss.

Ifølge Transwell har humanitære organisasjoner også begynt å skjønne at ToughStuff ikke er en profittbasert fiende, men at firmaet deler de samme verdiene som dem.

– Når de spør oss om vi er et

«non-profit»- eller «full-profit»-firma sier vi at vi er «for-more-than-profit». Vi er ikke profitt-maksimerende. Men vi ønsker å skape sunne utbytter, samtidig som vi skaper positive sosiale ringvirkninger, sier han.

I juni vant firmaet den prestisjefylte Ashdan Awards-prisen for fornybar energi. ■

ingvild.sahl@norad.no